

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**DEZINFORMACE JAKO BEZPEČNOSTNÍ
HROZBA**

Autor práce: Gabriela Mocová

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2024

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Gabriela Mocová

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: České Budějovice

Název bakalářské práce: Dezinformace jako bezpečnostní hrozba

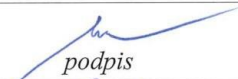

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Disinformation as a Security Threat

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

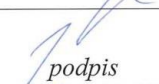
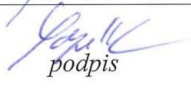

Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.

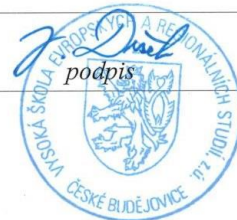
Datum zadání bakalářské práce: duben 2023

Cíl bakalářské práce: Hlavním cílem je posoudit vliv dezinformací na českou společnost a identifikovat rizika, která mohou být s dezinformacemi spojená, a to s ohledem na národní bezpečnost. Vedlejším cílem je charakterizovat možnosti preventivních opatření k omezení šíření dezinformací.

Student: Gabriela Mocová	2.6.2023 datum	 podpis
Vedoucí práce: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	2.6.2023 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	2.6.2023 datum	 podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	2.6.2023 datum	 podpis
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	5.6.2023 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. PhDr. Miroslavu Sapíkovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

MOCO VÁ, G. *Dezinformace jako bezpečnostní hrozba: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2024. 66 s. Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.

Klíčová slova: dezinformace, klamání, mediální výchova, prevence dezinformací, šíření dezinformací

Cílem této bakalářské práce nazvané „Dezinformace jako bezpečnostní hrozba“ je posoudit vliv dezinformací na českou společnost a identifikovat rizika, která mohou být s dezinformacemi spojená, a to s ohledem na národní bezpečnost. Začátek práce se věnuje pojmu dezinformace, včetně jejích druhů, dále popisu historie dezinformací společně s jejich původem a šířením. Další část je zaměřena na obranu a prevenci proti dezinformacím.

Praktická část představuje vlastní výzkum vlivu dezinformací na jedince ve společnosti. Pro získání dat byl zvolen kvantitativní výzkum formou dotazování s výzkumným nástrojem v podobě dotazníku vlastní konstrukce. Získaná data byla dále vyhodnocena, okomentována a jejich výsledky jsou shrnuty v závěru této práce.

ABSTRACT

MOCOŤÁ, G. *Disinformation as a Security Threat: Bachelor Thesis*. Āeské Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2024. 66 pp. Supervisor: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.

Key words: disinformation, deception, media education, prevention of disinformation, spreading disinformation

The aim of this bachelor's thesis entitled "Disinformation as a Security Threat" is to assess the impact of disinformation on Czech society and to identify the risks that may be associated with disinformation regarding national security. The beginning of the thesis is devoted to the concept of disinformation, including its types, followed by a description of the history of disinformation together with its origin and spreading. The subsequent section focuses on defence and prevention against disinformation.

The practical part presents own research on the impact of misinformation on individuals in society. The data were obtained using a quantitative research in the form of self-designed questionnaires. The data were further analysed and explained and the results are summarised in the conclusion of this thesis.

Obsah

Úvod.....	8
1 Cíl a metodika bakalářské práce	10
2 Dezinformace	11
2.1 Klamání	11
2.2 Definice pojmu dezinformace	12
2.3 Druhy dezinformací.....	15
2.4 Detekce dezinformace	16
3 Původ a šíření dezinformací.....	19
3.1 Historie dezinformací	19
3.2 Šíření dezinformací	21
3.3 Dezinformační weby a kampaně	24
3.4 Příklady dezinformací	26
4 Obrana a prevence proti dezinformacím	29
4.1 Trestněprávní úprava v české legislativě.....	29
4.2 Nástroje pro odhalování dezinformací	33
4.3 Role mediální výchovy v prostředí digitalizace	35
5 Dotazníkové šetření.....	38
5.1 Cíle a hypotézy výzkumu	38
5.2 Popis dotazníku	38
5.3 Výsledky dotazníkového šetření	39
5.4 Vyhodnocení hypotéz.....	49
5.5 Diskuze.....	51
Závěr	54
Seznam použitých zdrojů	56
Seznam obrázků, tabulek a grafů	61
Seznam příloh.....	62
Příloha I.....	63

Úvod

Zvolené téma dezinformace, tedy klamně informace, se řadí nepochybně mezi aktuální, neboť ovlivňuje nejen českou společnost. Historie dezinformací a propagandy sahá mnoho staletí zpět. Technika manipulace informacemi byla využívána náboženskými vůdci, vojenskými a politickými aktéry a dalšími subjekty k dosažení svých cílů. V posledních letech mají ovšem obrovskou účinnost. Jedná se především o rychlý rozvoj sociálních sítí, kdy se šíření dezinformací stalo mnohem rychlejší a globálnější. Zatímco tištěná média ustupují do pozadí, internet a masová média přinášejí neskýtané možnosti. Dezinformace se tak mohou šířit během několika vteřin a zasáhnout velký počet lidí. Vzhledem k velkému množství zdrojů informací vzrůstá potřeba si informace ověřovat. Ne všechny zprávy, které denně konzumujeme, slouží k informování společnosti. Naopak nás totiž mohou cíleně klamat. Lidé si tak nemohou být jisti, kterým portálům mohou důvěřovat.

Dezinformace hýbají veřejným míněním v mnoha sférách. Vliv šíření dezinformací může mít dopad například na veřejné zdraví. V roce 2020, kdy společnost zasáhla koronavirová pandemie, se šířily falešné informace o léčbě nebo vakcínách. Šíření falešných informací v několika případech vedlo k nevhodným rozhodnutím, která znamenala zhoršení stavu pacientů a v extrémních případech ztrátu lidských životů. Dalším problémem jsou sociální důsledky, kdy dezinformace vedou k napětí a konfliktům. Mohou se snažit šířit nenávist a diskriminaci vůči určitým skupinám lidí. Tento rozdělující efekt ztěžuje dialog a spolupráci mezi lidmi s odlišnými názory a přispívá k dalšímu zhoršování sociální soudržnosti. Ekonomické dopady dezinformací mohou být také značné. Například šíření falešných zpráv o firmách má za následek dramatický pokles cen jejich akcií. Dále mohou vyvolat nepředvídatelné změny na trhu, způsobující ztrátu důvěry v ekonomický systém a snížení spotřebitelské důvěry. Tyto ekonomické dopady mohou vést k značné nejistotě a narušení hospodářského růstu. V neposlední řadě se dezinformace hojně využívají v politice, kde jsou využívány politiky k ovlivňování veřejného mínění a voličských rozhodnutí. Podkopávají tak důvěru veřejnosti ve zpravodajská média. Důvěra je základem demokracie a správného fungování společnosti.

Z toho všeho plyne, že dezinformace se staly zásadní bezpečnostní hrozbou. Vzhledem k síle dezinformací je potřeba se proti nim umět bránit. Společnost by měla rozumět, jak dezinformace fungují, jak se šíří a jak jim předcházet. Dalším z problémů

v této oblasti je také nedostatek transparentnosti. Je často obtížné zjistit, kdo stojí za šířením dezinformací a jakou má motivaci. Tento nedostatek komplikuje úsilí o prevenci a odhalování dezinformací. Navíc je omezené množství finančních a lidských zdrojů vynaložených na boj proti dezinformacím, což může brzdit úsilí ochrany veřejnosti před nepravdivými informacemi.

Autorka si toto téma vybrala, protože má velmi široký a trvalý dopad na celou společnost. Zpracování tématu přispívá k povědomí o problematice dezinformací a otevírá diskusi o tom, jak lépe chránit společnost před jejich negativními dopady.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Tato bakalářská práce si klade za hlavní cíl analyzovat dopady dezinformací na českou společnost a identifikovat potenciální rizika spojená s jejich šířením, zejména v rámci národní bezpečnosti. Pro dosažení hlavního cíle je použita výzkumná metoda kvantitativního dotazníkového šetření. Vedlejším cílem této práce je poskytnout pohled na možná preventivní opatření, která by mohla přispět k omezení šíření dezinformací. To zahrnuje analýzu existujících strategií a metod obrany proti dezinformacím.

Teoretická část práce se zabývá definicí pojmu dezinformace a jejími druhy, které se vyskytují v různých kontextech. Dalším záměrem je zkoumat původ a mechanismy šíření dezinformací, včetně historických kořenů a současných trendů. Práce také zkoumá roli dezinformačních webů a kampaní v moderním informačním prostředí. Dále analyzuje obranné mechanismy a preventivní opatření proti dezinformacím, včetně trestněprávní úpravy, nástrojů pro odhalování dezinformací a role mediální výchovy v digitálním prostředí. K přiblížení dopadů tohoto problému jsou použity konkrétní příklady dezinformací. V teoretické části jsou hlavními zdroji informací odborné publikace, které poskytují hlubší vhled do problematiky a také elektronické zdroje, které nabízejí aktuální a rozsáhlé informace o tématu.

V rámci praktické části bude realizováno dotazníkové šetření, následně proběhne analýza a interpretace získaných dat. Výhody dotazníkového šetření zahrnují možnost získat data od velkého vzorku populace, což umožňuje reprezentativní analýzu názorů a postojů. Dále oproti jiným metodám sběru dat přináší větší efektivitu v nákladech a čase. Další výhodou je snadnější kvantifikovatelnost dat. Dotazníkové šetření umožňuje podrobnější a hlubší statistické analýzy výsledků a nabízí možnost opakovaného použití. Dále umožňuje srovnání výsledků s jinými výzkumy nebo mezi různými skupinami respondentů, což posiluje objektivitu dat. V neposlední řadě dotazníky často zvyšují ochotu respondentů odpovídat a zaručují větší upřímnost díky zachování anonymity.¹ V této části práce budou rovněž prezentovány hypotézy, které bude následně možné ověřit nebo vyvrátit na základě provedené analýzy dotazníků. Výsledky budou následně představeny, a to s ohledem na stanovené cíle výzkumu, především pak na zkoumání vlivu dezinformací na českou společnost.

¹ EGER, L., EGEROVÁ, D. *Metodologie výzkumu*. Vyd. 3. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2022. s. 147.

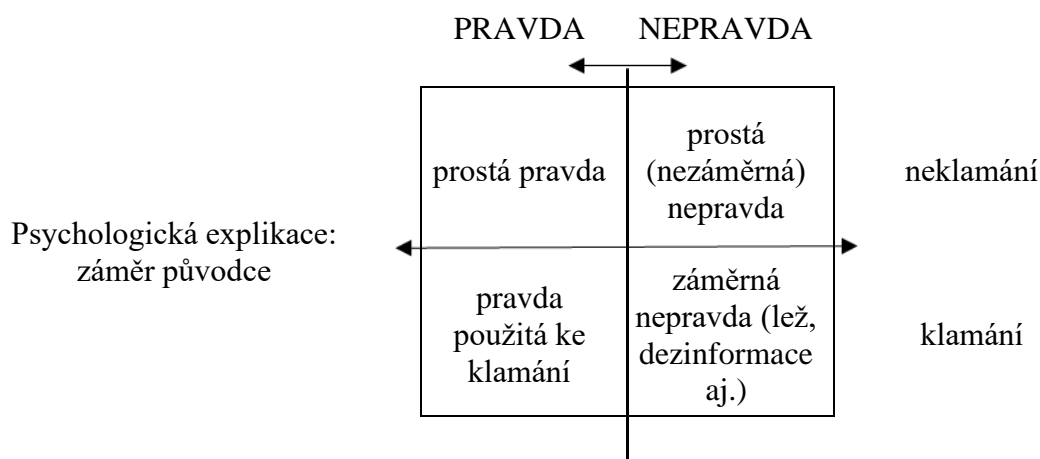
2 Deinformace

V dnešním světě, kde neustále proudí informace, se fenomén dezinformací stává stále palčivějším problémem. Dezinformace vzniká z různých důvodů. Někdy je šířena záměrně za účelem manipulace s informacemi, často kvůli politickým, ekonomickým nebo osobním zájmům. Dalšími příčinami mohou být nedostatek informací, chybné interpretace nebo nedostatečná kontrola pravdivosti informací před jejich sdílením. Dezinformace si dává za úkol ovlivnit názor a úsudek jedince či celé společnosti. Autorka se ve své bakalářské práci nejprve zaměřuje na pojem klamání z toho důvodu, že je nadřazeno pojmu dezinformace, a tudíž spolu úzce souvisí.

2.1 Klamání

Oproti lži má pravda nesnadnou pozici. Lež se vydává za pravdu a snaží se být vždy první. Využívá přitom všech dostupných prostředků k tomu, aby přesvědčila ty, k jejichž sluchu se dostane. Až poté se na scénu dostaví pravda, které nezbyvá nic jiného, než se také uvést jako pravda. Jestliže se neobjeví vůbec, lež je považována za pravdu až na věky.² Odborník Zbyněk Vybíral chápe pojem klamání jako lhaní, kdy původce chce ovlivnit adresáta nepravdivou informací. Nejčastější motivací klamání je vlastní prospěch.³

Tab. 1: Grafické znázornění vztahu pojmů pravda – nepravda – omyl – lež⁴

² MLEZIVA, E. *Encyklopedie lži, podvádění a klamání s příklady a obrana proti nim*. Praha: Vyšehrad, 2000. s. 26.

³ VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*. Praha: Portál, 2003. s. 20.

⁴ MLEZIVA, E. *Encyklopedie lži, podvádění a klamání s příklady a obrana proti nim*. Praha: Vyšehrad, 2000. s. 27.

Charakteristika klamání se vyznačuje tím, že se jedná o záměrné uvádění někoho v omyl. Jde o univerzální označení, kdy se úmyslně mění podání informace. „*Klamání je účelové chování (aktivní – pasivní) jednoho subjektu (původce) se záměrem, aby jiný subjekt (adresát) nabyt, vytvořil si nebo ponechal si představu o dané skutečnosti rozdílnou od té, kterou má on sám.*“⁵

Pro případy klamání jsou rozhodující dva znaky. Prvním je původcova představa o dané skutečnosti, bez ohledu na její skutečnost. Druhým je úmysl původce vytvořit (aktivní klamání) nebo zachovat (pasivní klamání) u adresáta odlišnou představu o skutečnosti. Formy klamání se dělí do dvou kategorií: aktivní a pasivní. Aktivní formy zahrnují různé způsoby sdělování, chování a prezentace, často kombinované v jediném úkonu. Na druhé straně, pasivní formy zahrnují neinformování jedince o skutečnosti (čímž se ponechává v neznalosti nebo v omylu), zatajování skutečnosti a informací o ní, bránění přístupu ke skutečnosti a k informacím o ní a také odvádění pozornosti od skutečnosti a od informací o ní. Autor Mleziva ve své knize uvádí několik technik klamání, které lze rozdělit do kategorií. Pokud jde o formu sdělování, lze identifikovat verbální, numerické a grafické techniky. Dále jsou zde techniky chování, které se dělí na situační a trvalé projevy. Poslední kategorií jsou techniky prezentace objektů. Zde se objekt může stát faktorem klamání, zdrojem klamání (senzorickými klamy) nebo prostředkem (nástrojem) k uskutečnění klamu.⁶

Podle Emila Mlezivy lze identifikovat následující způsoby klamání:⁷

- informování o skutečnosti nespécifické – lži, dezinformace;
- informování o skutečnosti specifické – popírání faktu, vytváření fikce (iluze) reality, zastírání pravdy, předstírání skutečnosti;
- operace s informacemi o skutečnosti – předávání informací o skutečnosti, výklad informací o skutečnosti, hodnocení skutečnosti v informacích.

2.2 Definice pojmu dezinformace

Pojem dezinformace se dá definovat několika různými způsoby a existuje na něj několik úhlů pohledu. Ve Slovníku mediální komunikace je popsán jako „*úmyslně nesprávná či zkreslená informace tajně implantovaná do informační soustavy oponenta*

⁵ MLEZIVA, E. *Encyklopedie lži, podvádění a klamání s příklady a obrana proti nim*. Praha: Vyšehrad, 2000. s. 30.

⁶ MLEZIVA, E. *Encyklopedie lži, podvádění a klamání s příklady a obrana proti nim*. Praha: Vyšehrad, 2000. s. 29-33.

⁷ MLEZIVA, E. *Encyklopedie lži, podvádění a klamání s příklady a obrana proti nim*. Praha: Vyšehrad, 2000. s. 33.

se záměrem ovlivnit žádoucím směrem jeho aktivity (názory)“.⁸ Dále uvádí: „Dezinformace má protivníka oklamat a dovést k dezinformátorem plánovanému a zamýšlenému jednání či orientaci v tématu. Apeluje (napadá) často oponentovo národní, vlastenecké či kulturní cítění (hrdost) nebo náboženské přesvědčení. Moderní dezinformační kampaň cílená na veřejnost začíná obvykle publikováním „skandálního“ materiálu v některém méně známém médiu – je-li úspěšná, dochází ke kumulování efektu a přebírání materiálu dalšími médii“.⁹

Ministerstvo vnitra České republiky uvádí v Centru proti hybridním hrozbám dezinformaci jako úmyslné a systematické klamání. Dezinformace šíří zejména státní aktéři vůči cizím státům nebo vůči médiím. Cílem je ovlivňovat rozhodování těch, kteří je přijímají.¹⁰

Podle Ladislava Bittmana nalézá čtenář v tisku nespočet falešných zpráv každý den. Za dezinformace je ovšem z toho důvodu, že se jedná o neznalost, hloupost nebo omyl, neoznačuje. Jako dezinformaci popisuje úmyslně zkreslenou informaci, kterou pachatel tajně vsouvá do informační soustavy oponenta. Tím ho pak klame, a to s cílem ovlivňovat jeho hospodářské, vojenské či politické akce.¹¹ Autor v publikaci podrobně analyzuje dezinformační aktivity. „V situacích, kdy diplomatické prostředky nemají naději na úspěch a vojenská akce by byla příliš radikální, rozhlížejí se vládní činitelé po jiných možnostech včetně tajných zpravodajských operací, jejichž součástí jsou také dezinformace. Vzhledem k tomu, že předpokladem úspěšnosti mezinárodní dezinformační akce je možnost používat na území protivníka tajný aparát a mít utajený přístup k masovým sdělovacím prostředkům, bývá jejich výroba svěřena zpravodajským službám, které takovou síť disponují.“¹² Za masovou komunikaci se považují zejména komunikační aktivity, na nichž mají určitým způsobem podíl noviny, časopisy, kina, televize, rozhlas a reklama. Veškeré komunikační aktivity se tedy dějí prostřednictvím masových médií.¹³ Bývalý šéf rumunské špionáže Ion Mihai Pacepa ve své publikaci

⁸ REIFOVÁ, I. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. s. 45.

⁹ REIFOVÁ, I. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. s. 45.

¹⁰ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Definice dezinformací a propagandy* [online]. [cit. 2023-10-20]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>>.

¹¹ BITTMAN, L. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Praha: Mladá fronta, 2000. s. 95.

¹² BITTMAN, L. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Praha: Mladá fronta, 2000. s. 95.

¹³ REIFOVÁ, I. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. s. 100.

popisuje dezinformaci jako „šíření (tiskem, rozhlasem apod.) falešných zpráv, jejichž účelem je oklamat veřejné mínění“.¹⁴

S dezinformacemi se významově kryjí další podobně vyhlížející zprávy, které je však vhodné odlišit.

- Fake news najdeme často na sociálních sítích a v médiích. Jedná se o záměrně nepravdivé nebo zavádějící informace. Cílem autora je zmanipulovat a ovlivnit příjemce zprávy.¹⁵ Tím, že se snaží napodobit strukturu zpráv, připomínají zpravodajské obsahy. Často využívají prvky jako jsou úvodní fotografie, titulky a přímé citace zdrojů.¹⁶
- Hoaxy jsou záměrně vytvořené podvody, které se vydávají za pravdu. V dnešní době jsou šířeny především na sociálních sítích. Dříve se k příjemcům dostávaly zejména formou řetězových e-mailů, kdy obsahovaly poplašná varování nebo například falešné prosby o pomoc.¹⁷
- Misinformace neboli fáma je nepravdivá informace, ovšem na rozdíl od dezinformace ji autor šíří, aniž by se domníval, že se jedná o lež.¹⁸ Vzhledem k tomu, že je fáma neoficiální, obíhá mimo obvyklé kanály, jako jsou letáky nebo velké sdělovací prostředky. Hlavním znakem fámy je její rychlost.¹⁹
- Malinformace je pravdivá informace šířená s cílem někoho poškodit, např. zveřejněním něčích osobních údajů.²⁰

¹⁴ PACEPA, I. M. *Dezinformace*. Brno: BizBooks, 2016. s. 54.

¹⁵ GREGOR, M., VEJVODOVÁ, P. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. s. 46.

¹⁶ ČESKÝ SVAZ ŽEN Z.S. *Síla slova: dezinformacím a nenávisným projevům je třeba čelit*. Praha: Český svaz žen z.s., 2023. s. 38.

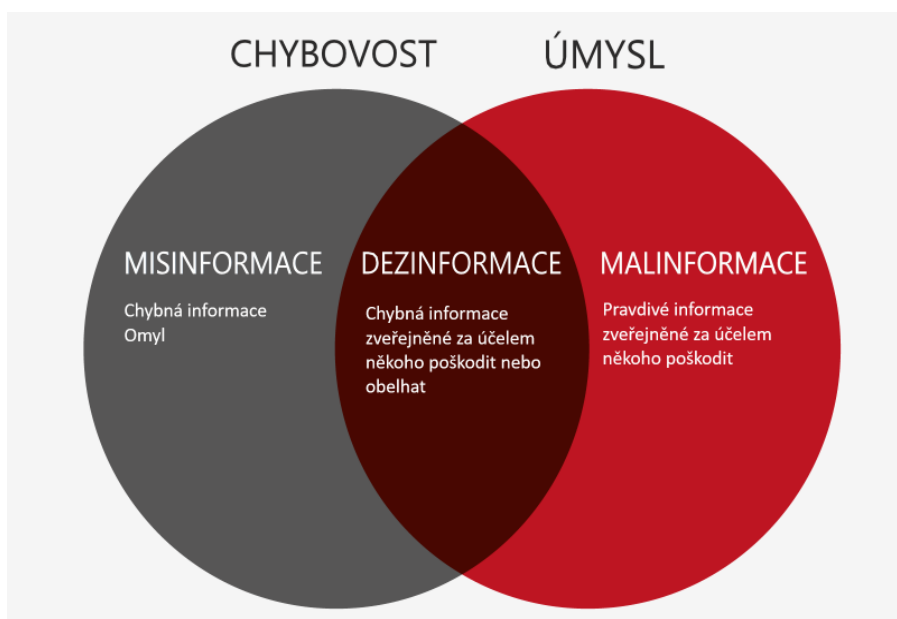
¹⁷ NUTIL, P. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada, 2018. s. 137.

¹⁸ GREGOR, M., MLEJNKOVÁ, P. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. s. 8.

¹⁹ KAPFERER, J. N. *Fáma, nejstarší médium světa*. Praha: Práce, 1992. s. 20.

²⁰ BURÝŠEK, J. *Co je to dezinformace?* [online]. Bezfaulu.net, 19.7.2019. [cit. 2023-10-28]. Dostupné z WWW: <<https://bezfaulu.net/clanky/o-manipulaci/co-je-to-dezinformace/>>.

Obr. 1: Typologie zkreslených informací²¹

2.3 Druhy dezinformací

Ladislav Bittman ve své publikaci zmiňuje, že existují dezinformace dvojího druhu:²²

- Propagandistické dezinformace tvoří převážnou část dezinformací. Jejich cílem je klamat a ovlivňovat veřejné mínění. Autor Bittman uvádí, že se v podstatě jedná o tzv. černou propagandu. K tomu, aby byly propagandistické dezinformace úspěšné, využívají omyly a slabiny protivníkovy politiky. Další úspěch zaručují předsudky veřejného mínění, kdy není potřeba příjemce přesvědčovat. Jedná se totiž pouze o utvrzování v jeho názorech. Dezinformační akce padají na úrodnou půdu v momentě, kdy si příjemce nemůže předkládané informace ověřit a musí se rychle rozhodnout.
- Tajné operace si dávají za úkol ovlivnit a oklamat protivníkův vládní kanál a také jeho politickou, vojenskou či hospodářskou elitu. Tato kategorie se záměrně vyhýbá publicitě. Preferuje tajný kanál, například to může být anonymní dopis nebo vlivný agent.

Ministerstvo vnitra České republiky uvádí propagandu jako „*systematické šíření informací a myšlenek, především neobjektivním nebo zavádějícím způsobem, za účelem prosazování nebo podpory politické kauzy nebo názoru. V aktuálním kontextu*

²¹ BURÝŠEK, J. *Co je to dezinformace?* [online]. Bezfaulu.net, 19.7.2019. [cit. 2023-10-28]. Dostupné z WWW: <<https://bezfaulu.net/clanky/o-manipulaci/co-je-to-dezinformace/>>.

²² BITTMAN, L. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Praha: Mladá fronta, 2000. s. 96.

mezinárodního vývoje je pojem propaganda nejčastěji spojován s politickým přesvědčováním a psychologickou válkou – ta je definována jako použití propagandy proti protivníkovi s cílem zlomit jeho vůli bojovat nebo se bránit, případně jej naklonit vlastní pozici. Propaganda může být využívána různými aktéry, v různých kontextech a pro různé účely, přičemž nástroje propagandy se neustále vyvíjejí“.²³

Propaganda se dle britského historika českého původu Zbyňka Zemana dělí na tři hlavní směry.²⁴

- Bílá propaganda k ovlivnění veřejného mínění a mobilizaci obyvatelstva vychází z pravdivých a objektivních informací.
- Černá propaganda k oslabení protivníka využívá polopravdy, dezinformace a skandalizace.
- Šedá propaganda většinou využívá argumenty na pravdivém základě, avšak originální zdroje nemusí být zcela zřejmé. Řadí se k nejtajemnějším z typů propagandy.

Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy rozlišuje dva druhy dezinformací. Prvním z nich jsou aktivní dezinformace, které vznikají tvorbou nepravdivé informace nebo modifikací původní informace. Druhým typem jsou pasivní dezinformace, což zahrnuje zatajování, zadržování nebo zpoždění informace.²⁵ Encyklopedie špionáže klasifikuje dezinformace do dvou hlavních typů. Prvním z nich jsou strategické dezinformace, které operují s dlouhodobým plánem a záměrem. Druhým typem jsou operativní dezinformace, které jsou vytvářeny na základě aktuální situace.²⁶

2.4 Detekce dezinformace

Dezinformace se v současné době šíří nejrozšířenějšími technikami, a proto její rozpoznání není jednoduché. Vedle automatizované detekce probíhá i detekce jednotlivcem, kdy k identifikaci dezinformací dochází na základě znalostí.

²³ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Definice dezinformací a propagandy* [online]. [cit. 2023-10-20]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>>.

²⁴ GREGOR, M., VEJVODOVÁ, P. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. s. 15-16.

²⁵ KUČEROVÁ, H. *Dezinformace* [online]. KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV), Praha: Národní knihovna ČR, 10.2.2003. [cit. 2023-10-29]. Dostupné z WWW: <https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000095&local_base=KTD>.

²⁶ PEČENKA, M. et al. *Encyklopedie špionáže*. Praha: Libri, 1993. s. 123.

Kopecký uvádí, že příjemce si může pravdu ověřit sám, jestliže disponuje základními dovednostmi. Mezi tyto dovednosti patří schopnost přeložit si informaci z cizího jazyka, reverzně vyhledat fotografii či video, vyhledat zdroj informace a posoudit ho, ověřit si, kdo je majitelem domény či IP adresy, naučit se rozlišovat, zda jde o názor nebo o faktické sdělení, umět posoudit kontext informace, rozlišit dezinformaci od misinformace, umět vyhledávat v databázích a pracovat s primárními zdroji.²⁷

Dalším materiálem, který pomáhá posoudit důvěryhodnost sdělení, je příručka Dezinformační dezinfekce, která vznikla pod záštitou Člověka v tísni. Uvádí, že je zapotřebí, aby byl příjemce zpráv kritický, ale nesmí spadnout do pasti nedůvěry ke všemu a ke všem.²⁸

Tab. 2: Pět klíčových otázek pro posuzování důvěryhodnosti sdělení²⁹

KDO?	Kdo je autorem nebo tvůrcem sdělení? Jaké informace lze o autorovi nebo tvůrci sdělení dohledat? Kdo má kontrolu nad vznikem a šířením sdělení?
CO?	Co je obsahem sdělení? Jaké názory či hodnoty jsou ve sdělení přítomny? Jsou ve sdělení uvedené zdroje? Jak se dají obsažené informace ověřit? Jaké informace či vyjádření nejsou ve sdělení zahrnuty?
KOMU?	Jaké cílové skupině je sdělení určeno? Jakým způsobem se sdělení k příjemcům dostává a jak se případně dále šíří? Jak může sdělení ovlivnit názory, postoje a chování příjemců?
JAK?	Jak se sdělení snaží upoutat pozornost? Jaký je jazyk a audiovizuální forma sdělení? Proč je právě v této podobě? Jaké emoce může sdělení v příjemcích vyvolat? Co je jejich příčinou?
PROČ?	Proč bylo sdělení vytvořeno? Kdo má ze sdělení prospěch či užitek?

Příručka RESIST, vzniklá ze spolupráce Ministerstva vnitra České republiky a britským úřadem vlády, popisuje, že „*různí původci využívají dezinformací k dosažení různých cílů. Značná část dezinformací se vytváří a šíří za účelem ekonomického prospěchu nebo prosazování politických názorů. Tyto aktivity přispívají ke kontaminaci*

²⁷ KOPECKÝ, K. *Kdo rozhoduje o tom, co je a co není dezinformace?* [online]. E-Bezpečí, 18.2.2023. [cit. 2023-11-26]. Dostupné z WWW: <<https://www.e-bezpeci.cz/index.php/clanky-komentare/3149-kdo-rozhoduje-o-tom-co-je-a-co-neni-dezinformace>>.

²⁸ VALŮCH, J. et al. *Dezinformační dezinfekce: výukové materiály ke (koronavirovým) dezinformacím: metodická příručka*. Praha: Člověk v tísni, o.p.s., 2020. s. 11.

²⁹ VALŮCH, J. et al. *Dezinformační dezinfekce: výukové materiály ke (koronavirovým) dezinformacím: metodická příručka*. Praha: Člověk v tísni, o.p.s., 2020. s. 11.

informačního prostoru, jejich dopad je však často jen omezený. Problematičtější situace nastává, když dezinformace šíří nepřátelské státní nebo polostátní subjekty v rámci nějaké rozsáhlejší kampaně“. K rozpoznávání dezinformací slouží jednoduché techniky, které příručka shrnuje v modelu nazvaném FIRST. Tento model systematicky identifikuje několik prvků, mezi které patří manipulace s obsahem, zneužívání identity, používání nepravdivých či zaujatých argumentů, zneužívání komunikačních hodnot událostí a využívání technologických výhod.³⁰

³⁰ PAMMENT, J. *Resist: Příručka pro boj s dezinformacemi* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky. [cit. 2023-10-29]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/ke-stazeni-resist-prirucka-pro-boj-s-dezinformacemi.aspx>>.

3 Původ a šíření dezinformací

Dezinformace má bohatou historii. Byla používána v různých kontextech a érách k dosažení určitých cílů. Šíření dezinformací je problematické, protože může mít vážné následky, včetně ovlivňování veřejného mínění, politického rozhodování a společenské stability. Dezinformační éra zažila svůj vrchol v průběhu dvacátého století, přičemž tento trend byl spojen s rozvojem informačních technologií.

3.1 Historie dezinformací

Může se zdát, že dezinformace jsou problémem, který se společnosti týká posledních pár let, ale opak je pravdou. Dezinformace se využívají od nepaměti. Ukázkový příklad využití dezinformací je k nalezení už v antickém Řecku během druhé řecko-perské války (480–479 př. n. l.). Themistokles, athénský vojevůdce, byl schopen oklamat perského krále Xerxa, a sice hned dvakrát. Xerxova armáda se skládala také z oddílů řeckých válečníků. Themistokles vzkázal po uprchlých otrocích, že na Řeky není spolehnutí a mohou zběhnout k nepříteli. Protože Xerxes dezinformacím uvěřil, řecké vojáky nezmobilizoval. V druhém případě se jednalo o Themistoklovu zprávu o vnitřních sporech v řecké flotile kotvící u Salamíny. Ve zprávě bylo uvedeno, že velká část řeckých lodí má v plánu uprchnout. Král Xerxes poslal do úzké úžiny mezi ostrovem Salamis a pevninou své perské lodě, které ovšem nedokázaly pohyblivější řecké lodě porazit.³¹

O klamných manévrech a dezinformacích se lze dočíst v knize *Mistr Sun o umění válečném*, která pochází ze 6. století př. n. l. Čínský filozof zde shrnuje zásady strategických her lsti a klamání. Mistr Sun v knize radí, aby vojevůdce vyvedl protivníka z rovnováhy tím, že ho přelstí právě na základě dezinformace. „*Porazit nepřitele bez boje je vrcholem vojenského umění.*“³²

V anglickém jazyce se výraz „disinformation“ vyskytl v padesátých letech 20. století a za dalších třicet let se dostal i do slovníku. Dezinformace má však původ v ruském slově „dezinformatsiya“. V roce 1923 vzniklo na podnět zástupce ředitele Józefa Unszlichta speciální oddělení u ruské tajné policie a zpravodajské služby Státní politická zpráva, které bylo pověřeno šířením dezinformací v rámci svých operací. Sovětští rozvědčící nazývali tuto trénovanou zpravodajskou disciplínu jako aktivní

³¹ GREGOR, M., VEJVODOVÁ, P. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. s. 10-11.

³² BITTMAN, L. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Praha: Mladá fronta, 2000. s. 45.

opatření („aktiwnyje meroprijatija“).³³ Pro aktivní opatření byly v době studené války hlavním terčem Spojené státy a jejich západoevropští spojenci. Ovšem Sovětský svaz nikdy neváhal namířit tuto tajnou zbraň i proti komunistickým spojencům. V případě, že některý asijský nebo africký politik sympatizoval k Západu nebo projevoval antipatii k Sovětům, Sovětským svaz podryl jeho věrohodnost tím, že ho označil za agenta CIA.³⁴ Sklon Ruska k dezinformacím se projevil již dávno před rokem 1917, kdy došlo k revoluci. Lenin vždy pronášel, jak je důležité „*tajně pronikat do důležitých vládních a společenských institucí a propagandy a klamného manévrování používat jako součástí strategie komunistické strany*“.³⁵ Rozsáhlé dezinformační kampaně ovlivnily průběh obou světových válek (např. napadení Polska r. 1939 nebo vyloďení v Normandii v r. 1944).³⁶

Z historie je vhodné zmínit i důležitou dezinformační kampaň s krycím názvem Neptun, které se ujala československá Státní bezpečnost (dále jen „StB“). Byl rok 1964 a blížilo se dvacetileté výročí konce druhé světové války. Přibližoval se tedy termín promlčení nacistických zločinů. Operace Neptun hledala cestu, jak donutit Němce prodloužit promlčecí lhůtu o dva roky. Dalším záměrem bylo připomenout německou minulost a uvést do pochyb západní politiky. Bylo známo, že šumavská jezera provází spousta legend, a tak důstojníci StB, v čele s majorem dezinformačního odboru Ladislavem Bittmanem, přišli s plánem potopit do Černého jezera německé bedny s šokujícími nacistickými dokumenty. Protože Československo nevladnulo potřebné kompromitující materiály, požádalo o ně sovětskou KGB, která s radostí vyhověla. Po nalezení se konala tisková konference ministra vnitra Lubomíra Štrougala, který prohlásil, že Západní Německo a Rakousko jsou plné bývalých nacistických pohlavářů a sympatizantů. Operace měla velký dosah i v zahraničních médiích. Promlčecí lhůta byla skutečně prodloužena, a sice o pět let.³⁷

V roce 1986 založila Bostonská univerzita Program pro studium mezinárodních dezinformací. V podmínkách americké demokracie ovšem dezinformace nepatřily k oblíbeným nástrojům zahraniční politiky a název tedy chtěli změnit. Američané měli

³³ GREGOR, M., VEJVODOVÁ, P. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. s. 9-10.

³⁴ BITTMAN, L. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Praha: Mladá fronta, 2000. s. 99.

³⁵ BITTMAN, L. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Praha: Mladá fronta, 2000. s. 52.

³⁶ REIFOVÁ, I. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. s. 45.

³⁷ GREGOR, M., VEJVODOVÁ, P. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. s. 12-13.

k pojmům jako dezinformace či propaganda averzi z důvodu spojení s diktátorským aparátem a protidemokratickou politikou. Nicméně v době studené války americké bezpečnostní a vojenské agentury rozšířily dezinformace o neidentifikovaných létajících objektech (UFO) a o přistání mimozemských návštěvníků. Záměrem rozšíření této dezinformace bylo utajit zkušební lety špionážních letadel typu U-2 a SR-71.³⁸

3.2 Šíření dezinformací

V publikaci Encyklopedie špionáže je možné se dočíst, že dezinformace je „účelová falešná (klamná) informace, která cíleně směřuje k ovlivnění určité skupiny lidí nebo celé populace. Ve zpravodajské práci jde o jednu ze základních operativních metod, která slouží k ovlivnění činnosti protivníka tak, aby se choval ve prospěch zpravodajské služby. (Protivníkem může být nepřátelská zpravodajská služba nebo jiná organizace či osoba, proti které služba působí.)“.³⁹

Audit národní bezpečnosti nazývá šíření dezinformací jako „prostředek informační války, kterou se cizí mocnosti pokouší ovlivňovat stát v oblasti řízení a využívání komunikačních a informačních kanálů nebo technologií, jejichž prostřednictvím působí na veřejné mínění“.⁴⁰

Dezinformace se v příjemcích snaží vytvořit dojem, že jsou důvěryhodné a pravdivé. Ve skutečnosti však mají zřetelný záměr, jsou šířeny úmyslně, a to z různých důvodů:⁴¹

1. Finanční důvody – Ti, kteří šíří dezinformace, často žádají své sledující o různé formy finančních příspěvků pod záminkou odhalování pravdy. Další variantou je zvýšit návštěvnost svých webových stránek, aby mohli profitovat z reklamních příjmů.
2. Politické důvody – Šíření dezinformací je běžnou praxí v politice, přičemž mnozí politici, včetně prezidentů a premiérů, záměrně šíří nepravdivé

³⁸ BITTMAN, L. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Praha: Mladá fronta, 2000. s. 99-102.

³⁹ PEČENKA, M. et al. *Encyklopedie špionáže*. Praha: Libri, 1993. s. 123.

⁴⁰ MINISTERSTVO VNITRA ČR. MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI ČR. MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Analýza připravenosti České republiky čelit závažné dezinformační vlně* [online]. [cit. 2023-12-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/analyza-pripravenosti-ceske-republiky-celit-zavazne-dezinformacni-vlne.aspx>>.

⁴¹ KOPECKÝ, K. *Co je to vlastně ten hoax, dezinformace, misinformace nebo třeba fake news? Čím se tyto termíny liší a co mají společného?* [online]. E-Bezpečí, 2.11.2022. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.e-bezpeci.cz/index.php/clanky-komentare/2864-co-je-to-vlastne-ten-hoax-dezinformace-misinformace-nebo-treba-fake-news-cim-se-tyto-terminy-lisi-a-co-maji-spolecneho>>.

informace o svých politických oponentech. Tímto způsobem se je snaží diskreditovat a snížit jejich šance na úspěch ve volbách.

3. Jde o součást vlivových operací vedených často ze zahraničí (tzv. hybridní válka) – Dezinformace byly odjakživa užitečným nástrojem při vojenských konfliktech. Z historie se jedná například o komunistickou propagandu. Ze současnosti je nutné uvést proruskou propagandu (spojenou s válkou na Ukrajině).
4. Šíření je způsobeno např. kognitivními zkresleními, různými druhy informačních poruch a chyb – Příjemce obdrží dezinformaci a šíří ji dál, protože ji šíří i všichni ostatní.

Aby se dezinformace dostaly ke svému publiku, potřebují k tomu média. Dle Slovníku mediální komunikace je médium prostředek komunikace, který přenáší informace v různých formách a za různým účelem. Z hlediska šíře ji dělí na:⁴²

- Média v širokém slova smyslu – Jedná se o všechny prostředky či prostředníky styku jedné entity s jinou (např. čas, peníze, doprava).
- Média v užším slova smyslu – Slouží primárně a záměrně ke komunikaci (např. řeč, neverbální komunikace, umění).
- Média v nejužším slova smyslu – Figurují jako prostředky masové či mediální komunikace (média tištěná, média elektronická, média nová).

Klíčovým rozdílem mezi současnými médii a médii před rokem 1800 je masovost. V dřívějších dobách masový dopad médií omezovaly nedostatečné techniky tvorby (např. knihy se opisovaly ručně), ale také rozptýlení obyvatelstva a negramotnost. V průběhu 19. století se vše začalo měnit s nástupem vynálezů jako byl bezdrátový telegraf, rádio, film a fotografie. Počínaje 20. stoletím dochází k neustálému rozvoji těchto technologických novinek, mezi něž se začlenily počítače a internet.⁴³ Důležitým rysem masových medií je *„skutečnost, že nepodporují vysílání a přijímání sdělení na obou stranách, nýbrž svou podstatou staví jednoho účastníka do role vysílatele (podavatele) a druhého do role příjemce. A právě předpokládaná povaha příjemce – tj. početné skupiny lidí, kteří mají navzájem slabé nebo žádné sociální vazby (i když od života jiných lidí nejsou nikterak odděleni), většinou se neznají, tvoří tedy*

⁴² REIFOVÁ, I. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. s. 139-140.

⁴³ GREGOR, M., VEJVODOVÁ, P. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPRESS, 2018. s. 35.

„masu“ – svádí k představě o anonymním souboru příjemců, který dal těmto médiím označení“.⁴⁴ V případě, že potřebujeme oslovit co nejvíce lidí, stále k tomu potřebujeme média. Význam a sílu tradičních médií stále více oslabují sociální sítě a vliv internetu. Pravdou ovšem zůstává fakt, že při analýze politické debaty na internetu zjistíme, že média velmi ovlivňují obsah a často určují i předmět debaty.⁴⁵

K šíření dezinformací napomáhají ve velké míře sociální sítě. V roce 2016 Mark Zuckerberg pronesl, že je šílené si myslet, že by vymyšlené zprávy na Facebooku mohly ovlivnit výsledky voleb. O deset měsíců později se za toto prohlášení omluvil. Donald Trump měl za sebou vlivnou síť (dezinformačních) médií a mnohých jiných politických či nepolitických aktérů. Podstatnou úlohu sehrály ruské aktivity, kdy společnost Internet Research Agency vytvořila na sociálních sítích tisíce falešných profilů vydávající se za Američany. Ruské účty v příspěvcích a reklamách podporovaly právě Trumpa. Ruské příspěvky na Facebooku mohlo vidět až 126 miliónů Američanů. Pro představu je vhodné uvést, že voleb v roce 2016 se zúčastnilo skoro 137 miliónů Američanů.⁴⁶

Další variantou, jak šířit dezinformace, je umělá inteligence (dále jen „AI“). Kromě určitých výhod přináší AI také vážná rizika a nebezpečí, a to zejména s dezinformacemi a tvorbou deep fake videí, ve kterých jsou tváře nebo hlasy lidí uměle nahrazeny za jiné. AI používá sofistikované algoritmy k tomu, aby co nejrychleji šířila na sociálních sítích a dalších platformách dezinformace, falešné zprávy a konspirační teorie.⁴⁷ Cassam ve své publikaci uvádí, že konspirační teorie mají spekulativní charakter. Nejsou tedy založeny na faktech a důkazech, ale spíše na domněnkách a přibližných odhadech.⁴⁸

V dnešní moderní době se jako klasický nástroj dezinformací a propagandy uvádí kybernetická válka, která publikuje zkratkovité informace, včetně podprahových propagandistických sdělení. Šíření je velmi rychlé, a to opět zejména díky sociálním sítím, kde je možné oslovit velké množství adresátů. Efekt dezinformací podporují

⁴⁴ JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ B. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. s. 21.

⁴⁵ TÁBORSKÝ, J. *V síti (dez)informací: proč věříme alternativním faktům*. Praha: Grada Publishing, 2020. s. 131.

⁴⁶ STRUHÁRIK, F. *Co je nového v médiích*. Praha: Nová beseda, 2022. s. 60-61.

⁴⁷ DOHNAL, J. *Deep fake a dezinformace: Jak AI ovlivňuje šíření lživých informací*. [online]. Arrows ETL Global, 12.6.2023. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.arws.cz/novinky-v-arrows/deep-fake-a-dezinformace-jak-ai-ovlivnuje-sireni-lzivych-informaci>>.

⁴⁸ CASSAM, Q. *Konspirační teorie*. Praha: Filosofia, 2020. s. 28.

aktivity tzv. trollů, kteří dezinformační obsah vkládají např. do diskuzí na sociálních sítích či internetových fórech.⁴⁹

3.3 Dezinformační weby a kampaně

Dezinformační weby a kampaně se staly významným fenoménem, který ovlivňuje nejen jedince, ale také společenské a politické uspořádání. Mohou mít značný vliv na národní bezpečnost, a sice tím, že podkopávají důvěryhodnost informací, ovlivňují veřejné mínění, podněcují konflikty a oslabují kybernetickou bezpečnost.

Dezinformační weby

Cílem dezinformačních webů je vytváření a sdílení dezinformací. Tímto se liší od běžných médií, která si fakta ověřují. Liší se také od alternativních médií, která mají za cíl vyjádření určité sociální skupiny, ačkoliv se za ně někdy prohlašují. Tyto praktiky by se daly nazvat jako informační válka, která získává výhody a převahu nad soupeřem v oblasti řízení a využívání komunikačních a informačních kanálů nebo technologií.⁵⁰ Dezinformační weby se snaží napodobit seriózní online zpravodajská média, včetně jejich vzhledu. Skrývají však identitu vlastníků, způsob financování a tají také informace o redakční struktuře.⁵¹

V roce 2016 provedla agentura STEM pro think-tank Evropské hodnoty výzkum, kde vyplynulo, že čtvrtina Čechů věří dezinformačním webům více než tradičním médiím. Takových webů, které šíří zaujaté a překroucené verze světových i domácích událostí, je v Česku několik desítek.⁵²

Na základě shody mezi Nadačním fondem nezávislé žurnalistiky, Konšpirátori.sk a projektem Atlas konspirací vznikl přehled českých dezinformačních webů. Autorka práce uvádí některé z nich:⁵³

- AC 24 – <https://ac24.cz>
- CZ 24 News – www.cz24.news

⁴⁹ ČESKÝ SVAZ ŽEN Z.S. *Síla slova: dezinformacím a nenávislým projevům je třeba čelit*. Praha: Český svaz žen z.s., 2023. s. 26.

⁵⁰ KULHÁNKOVÁ, J. *Seznam dezinformačních webů* [online]. Iniciativa Snih, 2.1.2021. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.iniciativa-snih.cz/seznam-dezinformacnich-webu/>>.

⁵¹ DOUBRAVOVÁ, B., et al. *My a dezinformace* [online]. Aktuálně.cz, 15.6.2023. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z WWW: <<https://zpravy.aktualne.cz/dezinformace/r~c8dd8d90f88f11eda873ac1f6b220ee8/>>.

⁵² NUTIL, P. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada, 2018. s. 107.

⁵³ NADAČNÍ FOND NEZÁVISLÉ ŽURNALISTIKY. *Dezinformační a konspirační média* [online]. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.nfnz.cz/dezinformacni-a-konspiracni-media/>>

- Pravdivě – www.pravdive.eu
- Protiproud – www.protiproud.cz
- Skrytá pravda – www.skrytapravda.cz
- Zvědavec – www.zvedavec.org

Dezinformační kampaně

Moderní formy dezinformačních kampaní využívají v podstatě několik základních typů informačních sdělení. Tato sdělení stojí na základě méně či více manipulativní interpretace reality, vyvolávání strachu a nenávisti.⁵⁴

Hybridní kampaně využívají řadu klasických nástrojů k tomu, aby oslabilly protivníka. Útočník vytváří své aktivity v prostředí, kde mu nelze připsat odpovědnost a současně drží své aktivity pod prahem ozbrojené agrese. Mezi klasické nástroje, které tvoří součást hybridních kampaní, patří informace. Sem se řadí sdělovací prostředky, sociální sítě a jiné prostředky šíření informací, jejich manipulativní využití, dezinformační kampaň a propaganda.⁵⁵

Hybridní kampaně mohou využívat různé prostředky. Diplomatické prostředky zahrnují šíření pseudodiplomatických afér a diplomatický tlak. Politické prostředky podporují vlivové agenty a extremistické strany a rovněž vytvářejí politický nátlak. Zpravodajské prostředky zahrnují špionáž a ovlivňování politických představitelů. Ekonomické prostředky mohou spočívat ve vytváření a zneužívání energetické závislosti, patří sem i ekonomický nátlak. Vnitřně-bezpečnostní prostředky podporují nepokoje a terorismus. Informační prostředky šíří propagandu a dezinformace. Kybernetické útoky jsou dalším prostředkem hybridních kampaní. Vojenské prostředky mohou být využity k podpoře ozbrojených skupin.⁵⁶

Dezinformační kampaně v dnešní době obvykle začínají šířením informací prostřednictvím málo známých médií. Autor tímto doufá, že daná zpráva bude

⁵⁴ MINISTERSTVO VNITRA ČR. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Analýza připravenosti České republiky čelit závažné dezinformační vlně* [online]. [cit. 2023-12-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/analyza-pripravenosti-ceske-republiky-celit-zavazne-dezinformacni-vlne.aspx>>.

⁵⁵ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Co jsou hybridní hrozby* [online]. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/co-jsou-hybridni-hrozby.aspx>>.

⁵⁶ MINISTERSTVO VNITRA ČR. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Analýza připravenosti České republiky čelit závažné dezinformační vlně* [online]. [cit. 2023-12-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/analyza-pripravenosti-ceske-republiky-celit-zavazne-dezinformacni-vlne.aspx>>.

dostatečně silná a schopná proniknout i do mainstreamových médií. Pokud se mu to podaří, informace se dostane k širokému publiku, přičemž některé lidi může přesvědčit a jiné znejistit. V tomto případě lze považovat dezinformační kampaň za úspěšnou.⁵⁷

Centrum proti hybridním hrozbám uvádí, že „současná propaganda cizí moci se zaměřuje z velké části na dezinformační kampaň a její metoda nepracuje s propagováním určitého světonázoru, ideologie nebo způsobu života, ale spíše s relativizací a rozměňováním informací, bořením struktury vnitro-společenské důvěry. Proto je i samotný termín propaganda vnímán jako zastaralý a v současnosti je k pojmenování tohoto projevu působení cizí moci používán právě termín dezinformační kampaň. Taková kampaň je jako projev informační války součástí hrozeb hybridních, a tedy jednou z nejvážnějších hrozeb zejména vzhledem k informační otevřenosti demokratických společností a silně omezeným možnostem státu založeného na principu vlády práva na takovou situaci reagovat.“⁵⁸

Základními kategoriemi dezinformačních kampaní jsou pro-kremelská kampaň, která má za cíl zpochybnění demokratických institucí a podporu autoritářských a totalitárních postojů. Tato kampaň je aktuálně zaměřena na válečnou propagandu proti Ukrajině a členským státům EU a NATO. Dále je tu teroristická kampaň, která vybízí k páchání teroristických útoků a financování teroristických skupin. Extremistická kampaň pak podněcuje k extremistické kriminalitě a šíření nenávisti proti jednotlivcům nebo skupinám osob. Posledním typem je pro-čínská kampaň, která mimo jiné zahrnuje mezinárodní obchodní válku a podporu čínských obchodních a ekonomických zájmů ve světě.⁵⁹

3.4 Příklady dezinformací

Příklady, kde se dezinformace stala zvláště problematickou, byly koronavirus a konflikt na Ukrajině. V kontextu pandemie Covid-19 se šířily nepodložené názory, falešné informace o původu viru a účinnosti vakcín. Zároveň vyvstala manipulace s informacemi týkajícími se války na Ukrajině, kde byly dezinformace často využívány k ovlivňování veřejného mínění.

⁵⁷ GREGOR, M., VEJVODOVÁ, P. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. s. 46.

⁵⁸ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Dezinformační kampaně* [online]. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/dezinformacni-kampane.aspx>>.

⁵⁹ ČESKÝ SVAZ ŽEN Z.S. *Síla slova: dezinformacím a nenávistným projevům je třeba čelit*. Praha: Český svaz žen z.s., 2023. s. 27.

1. Koronavirus je biologickou zbraní

Tuto spekulaci začala šířit dne 20. ledna 2020 Zvezda, ruská vojenská televizní stanice se sídlem v Moskvě, kterou provozuje ruské ministerstvo obrany. Označuje se za vlasteneckou a bývá považována za jeden z nejuznávanějších proti-západních kanálů v Rusku. Historicky publikovala řadu falešných, výrazně zaujatých a kontroverzních zpráv.⁶⁰ V České republice tvrzení sdílel dezinformační web Aeronet a dále také například weby AC.24 a Protiproud. Aeronet získal tuto informaci od slovenského dezinformačního webu Zem a vek, který se odvolával na určitou studii naznačující, že Asiaté mohou být náchylnější k onemocnění Covid-19. Na základě této studie weby vytvořily konspirační teorii, tvrdící, že nemoc je americkou biologickou zbraní, protože Číňané jsou náchylnější k infekci.

Pokud by nějaká země měla zájem o využití viru jako biologické zbraně, pravděpodobně by nevolila virus, který by se tak snadno šířil mezi obyvatelstvem a ovlivňoval populaci po celém světě, včetně té vlastní. Biologické zbraně by mohly být navrženy pro cílený útok s co nejnižším rizikem nákazy v rámci vlastní země. Koronavirus SARS-CoV-2, který silně zasáhl Čínu i USA a způsobil významné ekonomické škody, poukazuje na to, že použití tak rozsáhlé a nepředvídatelné zbraně by pro kteroukoli stranu v konfliktu bylo neefektivní a riskantní.⁶¹

2. Pomoc Ukrajině a nedostatek léků

V lednu 2023 se na sociální síti Facebook šířila informace, podle níž Česká republika poskytla Ukrajině rozsáhlou zásilku léků, které poté chyběly pro české občany. Příspěvek se zaměřuje na poslanecké interpelace vlády ze dne 12. ledna 2023. Během této interpelace poslanec SPD Radek Koteň upozornil na to, že z České republiky bylo odesláno na Ukrajinu osm kamionů různých léčiv. Koteň spojil českou pomoc Ukrajině se situací, kdy maminky sháněly Nurofen pro děti proti horečce. Předseda vlády Petr Fiala reagoval na Koteňovu interpelaci tím, že aktuální nedostatek léků není možné přímo spojit s humanitární pomocí Ukrajině. I když došlo k odeslání léčiv na Ukrajinu, nejednalo se o ty, které byly aktuálně nedostupné. Nedostatky totiž postihly nejen Českou republiku, ale celou Evropu, a dotkly se

⁶⁰ CEMPER, J. *Koronavirus jako biologická zbraň? S dezinformacemi přišla ruská TV.* [online]. Manipulatori.cz, 4.3.2020. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z WWW: <<https://manipulatori.cz/koronavirus-jako-biologicka-zbran-s-dezinformacemi-prisla-ruska-tv/>>.

⁶¹ VALŮCH, J. et al. *Dezinformační dezinfekce: výukové materiály ke (koronavirovým) dezinformacím: metodická příručka.* Praha: Člověk v tísni, o.p.s., 2020. s. 85.

zejména antibiotik a léků na snížení horečky u dětí. Výrobce těchto přípravků uvedl, že zvýšená poptávka je v souvislosti s nárůstem respiračních onemocnění v posledních měsících.⁶² Ministerstvo zdravotnictví na svém webu uvedlo, že „pomoc je přepravována tak, aby bylo zabráněno znehodnocení léků. Zároveň je zajištěno, aby nedošlo k náhlé nedostupnosti těchto léčiv pro pacienty v ČR, kam současně denně přichází desetitisíce lidí prchajících před válkou.“⁶³ V dubnu, květnu a červnu následovaly další dodávky. Desátý kamion s humanitární pomocí, obsahující léky, byl odeslán v září 2022. Ministerstvo zdravotnictví uvedlo, že tato dodávka byla uskutečněna prostřednictvím společného Mechanismu civilní ochrany EU a Střediska pro koordinaci odezvy na mimořádné události.

Na Ukrajinu bylo skutečně zasláno několik kamionů s humanitární pomocí, a to ve formě léčivých přípravků a zdravotnického materiálu. Je však důležité zdůraznit, že tyto léky byly převážně z nadzásob jednotlivých výrobců a nebyly přímo určené pro český trh. Nedostatek léků zahrnoval široký sortiment přípravků, přičemž většina z nich nebyla vůbec obsažena v dodávkách určených pro Ukrajinu.⁶⁴

⁶² DEMAGOG.CZ. *Pomoc Ukrajině a nedostatek léků* [online]. Demagog.cz, 24.3.2023. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z WWW: <<https://demagog.cz/diskuze/pomoc-ukrajine-a-nedostatek-leku>>.

⁶³ JAKOB, O. *Ministerstvo zdravotnictví dnes ve spolupráci s Českou asociací farmaceutických firem odesílá zdravotnickou pomoc na Ukrajinu.* [online]. Ministerstvo zdravotnictví České republiky, 14.3.2022. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.mzcr.cz/ministerstvo-zdravotnictvi-dnes-ve-spolupraci-s-ceskou-asociaci-farmaceutickych-firem-odesila-zdravotnickou-pomoc-na-ukrajinu/>>.

⁶⁴ DEMAGOG.CZ. *Pomoc Ukrajině a nedostatek léků* [online]. Demagog.cz, 24.3.2023. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z WWW: <<https://demagog.cz/diskuze/pomoc-ukrajine-a-nedostatek-leku>>.

4 Obrana a prevence proti dezinformacím

V době rychlého šíření informací a digitálního věku čelí společnost stále komplexnějším výzvám v oblasti dezinformací. Stát ve státní správě zřídil orgány jako Centrum proti hybridním hrozbám a Krizový informační tým Ministerstva vnitra, aby se vypořádal s problémem dezinformací. Nicméně Česká republika stále nemá centrální středisko nebo orgán, který by vedl a koordinoval úsilí v boji proti dezinformacím. Obrana a prevence proti šíření nepravdivých informací se stávají klíčovým prvkem zajištění důvěryhodného informačního prostoru. Vědomí o vlivu dezinformací na veřejné mínění a demokratické procesy zdůrazňuje potřebu efektivních opatření. Tato snaha zahrnuje mediální gramotnost a technologické inovace, s cílem posílit odolnost společnosti vůči manipulaci.

4.1 Trestněprávní úprava v české legislativě

Česká legislativa neobsahuje definici termínů dezinformace ani propaganda, a tudíž ani v českém trestním zákoníku není stanovena skutková podstata trestného činu spojená s těmito pojmy. Tato jednání jsou trestná, pouze pokud by k nim došlo v rámci jednání, které by naplnilo např. § 181 Poškození cizích práv, § 184 Pomluva, § 345 Křivé obvinění, § 355 Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, § 356 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod, § 357 Šíření poplašné zprávy, § 365 Schvalování trestného činu, § 364 Podněcování k trestnému činu, nebo § 404 projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podle zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.⁶⁵

Dne 15. února 2023 schválila vláda materiál nazvaný Analýza připravenosti České republiky čelit závažné dezinformační vlně. Materiál vznikl na základě úkolu z Akčního plánu k Auditů národní bezpečnosti, který byl zadán Ministerstvem vnitra ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti a Ministerstvem obrany. Jeho cílem je zhodnotit připravenost České republiky v oblasti organizačních, personálních a technických kapacit a právních nástrojů v boji proti závažné dezinformační vlně. Rozšiřování dezinformací v rozsahu nebo s intenzitou, která představuje riziko pro zájmy České republiky, je označováno jako závažná dezinformační vlna. Tato vlna zahrnuje masivní šíření dezinformací, často s využitím moderních technologií a šedých oblastí současného informačního prostoru, jako jsou sociální sítě, komunikační aplikace

⁶⁵ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Trestněprávní úprava* [online]. [cit. 2023-11-26]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/dezinformacni-kampane-trestnepravni-uprava-trestnepravni-uprava.aspx>>.

a e-maily. V rámci této vlny se uplatňuje cílení a personalizace sdělení, používání falešných identit, manipulace obsahu pomocí deepfakes, nastavování agendy prostřednictvím (dez)informačních portálů. Tato dezinformační aktivita často provází širší spektrum informačních vlivových operací, včetně řízených úniků pravdivých nebo zfalšovaných informací, očeňování klíčových veřejných autorit a systematického podněcování nenávisti vůči určitým skupinám obyvatelstva. Zároveň se může využívat účelového zneužívání existujících "třecích ploch" k prohloubení stávající polarizace ve společnosti. Základem jakéhokoli právního předpisu, který upravuje chování jednotlivců, je dodržování ochrany základních práv a svobod uvedených v Listině základních práv a svobod. V mezinárodním právu je tato ochrana zejména spojena s úmluvami Rady Evropy a úmluvami OSN. V podstatě však žádné právo ani svoboda nejsou neomezené. Vždy se setkávají s omezením v důsledku práv a zájmů ostatních jednotlivců a také s nadřazenými zájmy, jako je například bezpečnost státu nebo ochrana života a zdraví.⁶⁶

Základním principem porozumění svobody projevu je skutečnost, že umožňuje svobodné šíření informací a myšlenek, které mohou být kritické, znepokojující nebo dokonce šokující. Svoboda projevu není omezena pouze na předávání hodnotově neutrálních nebo pozitivních sdělení. Naopak zahrnuje i projevy, které se výrazně distancují od určitých společenských hodnot. Svoboda projevu však není a neměla by být chápána jako bezbřehá. Naopak by měla být vždy posuzována v kontextu možného střetu s jinými základními právy a hodnotami, na kterých demokratická společnost stojí.⁶⁷

Současný český právní řád již obsahuje podobná omezení, která se ovšem většinou vztahují na problémy a otázky, jež byly tradičně regulovány v různých právních rádech a historických obdobích. Nicméně není schopen efektivně řešit nové společenské jevy a prostředky komunikace. Tyto nové faktory nejen výrazně usnadňují výkon mnoha práv a svobod a zajišťují jejich ochranu a obranu, ale bohužel také umožňují jejich zneužití k účelům, které mohou ohrozit samotnou podstatu a původní účel základních práv a svobod a principy demokratického právního státu. Stávající právní předpisy, včetně Ústavního zákona o bezpečnosti ČR v situaci nouzového stavu

⁶⁶ MINISTERSTVO VNITRA ČR. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Analýza připravenosti České republiky čelit závažné dezinformační vlně* [online]. [cit. 2023-12-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/analyza-pripravenosti-ceske-republiky-celit-zavazne-dezinformacni-vlne.aspx>>.

⁶⁷ ČESKÝ SVAZ ŽEN Z.S. *Síla slova: dezinformacím a nenávistným projevům je třeba čelit*. Praha: Český svaz žen z.s., 2023. s. 12-13.

nebo ohrožení státu, krizového zákona, zákona o zajišťování obrany ČR a zákona o elektronických komunikacích, neregulují svobodu projevu nebo právo získávat a šířit informace. To platí i v případě situace, jako je například šíření nepřátelské válečné propagandy.⁶⁸

Analýza připravenosti České republiky čelit závažné dezinformační vlně jako použitelné právní nástroje uvádí:⁶⁹

1. Trestní právo – Současná úprava trestního práva není schopna výrazně ovlivnit vznik, průběh nebo zastavení případné dezinformační vlny. Stejně tak není schopna významně ovlivnit potenciální pachatele hrozbou budoucího stíhání. V nejlepším případě by bylo možné trestně postihnout pouze organizátora samotné vlny. V každém případě by trestní stíhání proběhlo až po skončení dezinformační vlny, ne během ní.
2. Přestupkové právo – Aktuální úprava přestupkového práva nenabízí žádnou možnost významného ovlivnění vzniku, průběhu nebo ukončení případné dezinformační vlny.
3. Civilní právo – Platná úprava civilního práva není schopna výrazně ovlivnit vznik, průběh nebo zastavení případné dezinformační vlny.
4. Právní úprava krizového řízení a souvisejících právních úprav – Současný právní rámec pro krizové řízení a podobné závažné situace v České republice prakticky nenabízí žádné účinné právní prostředky pro řešení potenciální krize vyvolané dezinformační vlnou, s výjimkou teoretických případů, kdy by dezinformační vlna vedla k následkům podobným klasickým krizovým situacím, jako jsou závažné ohrožení majetku, veřejného pořádku, nebo havárie, popř. kdy by mohlo dojít i k následkům vyžadujícím vyhlášení stavu kybernetického nebezpečí. Kritickým bodem je také skutečnost, že v mnoha případech dezinformační vlny nemusí splňovat podmínky pro vyhlášení krizových stavů. Úprava krizového řízení a přidružených právních předpisů

⁶⁸ MINISTERSTVO VNITRA ČR. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Analýza připravenosti České republiky čelit závažné dezinformační vlně* [online]. [cit. 2023-12-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/analyza-pripravenosti-ceske-republiky-celit-zavazne-dezinformacni-vlne.aspx>>.

⁶⁹ MINISTERSTVO VNITRA ČR. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Analýza připravenosti České republiky čelit závažné dezinformační vlně* [online]. [cit. 2023-12-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/analyza-pripravenosti-ceske-republiky-celit-zavazne-dezinformacni-vlne.aspx>>.

nedostatečně reflektuje moderní typy krizí, které vyplývají z nových forem hrozeb, včetně hrozeb spojených se šířením (dez)informací.

5. Právní úprava nekrizových bezpečnostních incidentů – Právní regulace integrovaného záchranného systému (IZS) není přímo aplikovatelná pro účinný odpor vůči dezinformační vlně jako takové. Měla by být uplatnitelná pouze v případě, kdy by dezinformační vlna vyústila v mimořádnou událost, došlo by tedy ke „*škodlivému působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, havárií, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a situace by vyžadovala provedení záchranných a likvidačních prací*“. V rámci úpravy zákona o Policii ČR je možné využít pouze ustanovení § 23 v případě dezinformační vlny, které stanoví, že provozovatelé televizních, rozhlasových nebo periodických médií jsou povinni na pokyn Policie ČR zveřejnit informace o závažném ohrožení života, zdraví, majetku nebo veřejného pořádku. Toto ustanovení lze tedy využít k informování o ohrožení a případně k vyvrácení šířených dezinformací. Naopak nelze toto ustanovení využít k zákazu šíření určitých informací ze strany provozovatele rozhlasového nebo televizního vysílání nebo vydavatele periodického tisku. Stejně tak není možné využít toto ustanovení vůči provozovatelům internetových stránek a digitálních platforem, které jsou nejčastěji využívány pro šíření dezinformačních vln, i když jsou známi.
6. Do kategorie použitelných právních nástrojů v případě dezinformační vlny dále patří tiskové právo, rozhlasové a televizní vysílání, regulace reklamy a právní úprava volebních kampaní.

Rozhodovací praxe soudů stanovila základní typy projevů, které slouží k ilustraci mezi svobody projevu. Prvním typem je pravdivá informace, respektive skutková tvrzení, jež se vejde do rámce svobody projevu. Dalším typem je pravdivá informace, avšak pokud je prezentována zkreslujícím způsobem nebo zasahuje do lidské důstojnosti nebo soukromí objektu informace, může překročit stanovené hranice, zejména pokud je její zveřejnění zákonem zakázáno. Třetím typem je nepravdivá informace, často vyjádřená formou dezinformace. Čtvrtým typem je subjektivní názor autora, resp. hodnotící soud, který, i když vyjadřuje osobní stanovisko, může překročit

meze svobody projevu, pokud je prezentován nepodloženými údaji nebo formou, která není v souladu s přijatelnými standardy.⁷⁰

4.2 Nástroje pro odhalování dezinformací

V době, kdy je internet hlavním zdrojem informací a komunikace, vzniká naléhavá potřeba efektivních nástrojů pro odhalování dezinformací. Dezinformace, často šířená online prostřednictvím sociálních médií a různých informačních kanálů, představuje výzvu pro společnost. Tato problematika přispěla k vývoji různých technologických a analytických nástrojů, které se snaží identifikovat, analyzovat a odhalovat falešné informace.

V České republice existuje několik organizací a webových stránek, které se zaměřují na odhalování dezinformací:

- HOAX.cz – www.hoax.cz/cze/ – Vznik a provoz serveru na svém začátku podporovaly zejména české a slovenské antivirové firmy (Alwil, Eset, Grisoft). Server HOAX.cz má za hlavní cíl poskytovat informace běžným uživatelům internetu o potenciálních klamavých obsazích a různých podvodných praktikách, s nimiž by se mohli na internetu setkat. Jeho snahou je zvýšit povědomí uživatelů o možných tricích a nebezpečích, která mohou online existovat, s cílem přispět k vyšší úrovni jejich bezpečnosti při procházení online prostředím.⁷¹
- Manipulátoři.cz – www.manipulatori.cz – Publicistický web nese podtitul „na faktech záleží“. Web se zaměřuje na oblast politického marketingu, public relations a komunikačních strategií, a to s rozšířením do dalších oblastí společenských věd. Cílem je podporovat nezávislé a otevřené myšlení s účelem podněcovat kritickou debatu o společenských a politických událostech v kontextu České republiky.⁷²
- Demagog.cz – www.demagog.cz – Hlavní snaha spočívá v odhalování nepravdivých a manipulativních projevů, které zkreslují veřejný prostor. Analýzy se zaměřují výhradně na faktická prohlášení politiků a pečlivě se zkoumá jejich pravdivost prostřednictvím ověřování primárních informačních

⁷⁰ ČESKÝ SVAZ ŽEN Z.S. *Síla slova: dezinformacím a nenávislým projevům je třeba čelit*. Praha: Český svaz žen z.s., 2023. s. 14.

⁷¹ HOAX.CZ. *Nejčastější dotazy* [online]. [cit. 2024-01-14]. Dostupné z WWW: <<https://hoax.cz/hoax/nejcastejsi-dotazy/>>.

⁷² MANIPULATORI.CZ. *Vydavatel a transparentní financování* [online]. [cit. 2024-01-14]. Dostupné z WWW: <<https://manipulatori.cz/finacovani/>>.

zdrojů. Během působení úspěšně prověřili již tisíce výroků českých politických představitelů. Cílem je ukazovat, zda a kdy čeští politici hovoří pravdu, či naopak, zda veřejnost záměrně klamou.⁷³

- Hatefree.cz – www.hatefree.cz – Státní iniciativa reaguje na nenávisť ve společnosti. Poskytuje prostor příběhům lidí z marginalizovaných skupin, jejichž hlas v mainstreamových médiích často chybí. Snaží se propojovat a zvýrazňovat iniciativy ostatních. Odhaluje nepravdy a reaguje na nenávislné projevy vůči různým komunitám.⁷⁴
- StopFake.org – www.stopfake.org – Webová stránka byla spuštěna dne 2. března 2014 z iniciativy učitelů, absolventů a studentů Mogilské školy žurnalistiky a programu Digitální budoucnost žurnalistiky pro novináře a redaktory. Do projektu se aktivně zapojili novináři, redaktoři, programátoři a překladatelé, kteří měli zájem o osud Ukrajiny a jejích obyvatel během okupace Krymu a války na Donbasu. Původním záměrem komunity bylo ověřovat a vyvracet zkreslené informace a propagandu o situaci na Ukrajině, která byla šířena prostřednictvím médií. Postupem času se projekt transformoval do informačního centra, kde je jev kremelské propagandy podrobně analyzován ve všech jeho aspektech a projevech. Kromě zkoumání vlivu propagandy na Ukrajinu se snaží rozebírat i její dopady na další země a regiony, včetně Evropské unie a států bývalého Sovětského svazu.⁷⁵
- Čeští elfové – www.cesti-elfove.cz – Občanské hnutí, které systematicky monitoruje, analyzuje a aktivně se zapojuje do odhalování cizích dezinformačních kampaní na českém internetu. Inspiraci k jejich činnosti čerpají z podobného hnutí Elfů z pobaltských republik, kteří již dlouhá léta bojují proti ruským hybridním operacím a dezinformačním aktivitám. Hnutí zkoumá, jak se nepřátelská propaganda dostává do českého kyberprostoru. Tyto hlavní cesty monitoruje prostřednictvím kvalitativní analýzy, což znamená, že sleduje hlavní dezinformační narativy a jejich vývoj v průběhu času.⁷⁶

⁷³ DEMAGOG.CZ *O nás* [online]. [cit. 2024-01-14]. Dostupné z WWW: <<https://demagog.cz/stranka/o-nas/>>.

⁷⁴ HATEFREE.CZ. *Co je HateFree Culture* [online]. [cit. 2024-01-14]. Dostupné z WWW: <<https://www.hatefree.cz/o-hatefree/>>.

⁷⁵ STOPFAKE.ORG. *O nás* [online]. [cit. 2024-01-14]. Dostupné z WWW: <<https://www.stopfake.org/ru/o-nas/>>.

⁷⁶ CESTI-ELFOVE.CZ. *O nás* [online]. [cit. 2024-03-08]. Dostupné z WWW: <<https://cesti-elfove.cz/uvodni-strana/>>.

4.3 Role mediální výchovy v prostředí digitalizace

Mediální výchova hraje klíčovou roli v prostředí digitalizace, kde technologie a média mají stále větší vliv na životy lidí. V době, kdy je dezinformace a manipulace snadno šířitelná prostřednictvím digitálních médií, je důležité, aby lidé byli schopni kriticky hodnotit informace. Problematika se netýká pouze žáků školou povinných, ale zahrnuje celoživotní vzdělávání v daném oboru.

Nástup digitalizace a internetu zásadně proměnil krajinu médií, především ovlivnil fungování tradičních médií v oblasti výroby a distribuce obsahu. Časy, kdy většina občanů trávila volný čas před televizní obrazovkou nebo u rozhlasového reproduktoru, konzumující stejný obsah dle redakční režie, jsou minulostí. Nová média umožňují publiku nový způsob přijímání redakčního obsahu, kdykoliv a jakkoliv. Nové publikum obsluhují noví hráči, přičemž sociální sítě hrají zásadní roli. Zprostředkovatelská role sociálních sítí je nejvíce patrná u nejmladší generace.⁷⁷ S rozvojem digitálních médií přicházejí mnohé nové jevy. Přeměna konzumenta na producenta výrazně zvýšila objem informací, které lidé každodenně absorbují. Tato změna má samozřejmě pozitivní dopad na lepší informovanost populace, avšak s nárůstem množství informací se také mluví o informační přetíženosti. Tento stav nastává, když je tolik dat, že lidé nedokážou vše zpracovat, a jejich nadměrné množství se stává spíše překážkou než pomocí. Možnost každého jednotlivce publikovat příspěvek, který se rychle šíří, přispívá k celkovému přeplnění informacemi, což dále podněcuje šíření konspiračních teorií a narativů, které jsou podporovány ruskou propagandou.⁷⁸

Průřezové téma Mediální výchova v základním vzdělávání představuje učení o mediální komunikaci a práci s médii. Média jsou důležitým zdrojem zkušeností pro širokou veřejnost a umožňují jednotlivcům zpracovávat, hodnotit a využívat informace z okolního světa. Média mají vliv na chování a životní styl jednotlivců i celé společnosti a jsou důležitým faktorem sociálního začleňování. Nicméně, sdělení prezentovaná médii mohou mít různé záměry, včetně manipulativních. Proto schopnost správně vyhodnocovat tato sdělení je klíčová a vyžaduje dostatečnou přípravu.⁷⁹ Slovník

⁷⁷ FTOREK, J. *Manipulace a propaganda: na pozadí současné informační války*. Praha: Grada, 2017. s. 129-130.

⁷⁸ VORÁČ, D., KOPECKÝ, K. *Nová média ve výuce mediální výchovy* [online]. Univerzita Palackého v Olomouci, 2023. [cit. 2024-04-04]. Dostupné z WWW: <https://doivup.upol.cz/artkey/doi-990006-1900_Nova_media_ve_vyuce_medialni_vychovy.php?back=/doilist.php>.

⁷⁹ Metodický portál RVP. *Průřezové téma Mediální výchova*. [online]. [cit. 2024-04-04]. Dostupné z WWW: <<https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10913>>.

mediální komunikace popisuje manipulaci jako „*kritické označení pro snahu ovládat chování osob tak, aby si toho ovládané osoby nebyly zcela nebo vůbec vědomy a jednaly v souladu s cíli manipulujícího subjektu bez ohledu na vlastní preference a potřeby, případně dokonce proti nim*“.⁸⁰

Mediální výchova přispívá k rozvoji dvou klíčových oblastí: vědomostní a dovednostní. Zatímco první se zaměřuje na poskytnutí základních znalostí o významu médií ve společnosti, jejich fungování, logice a vlivu v každodenním životě, druhá umožňuje prostřednictvím vlastní mediální tvorby pochopit principy tvorby médií a jejich omezení.⁸¹

Mediální gramotnost je komplexní soubor dovedností a znalostí, který jednotlivcům usnadňuje porozumění a efektivní zpracování informací z médií. Moderní definice pojmu se rovněž opírá o schopnost rozpoznat a bezpečně identifikovat manipulativní praktiky, skryté významy a fake news. Uživatel je schopen kromě úspěšné identifikace lži také posuzovat subjektivní tvrzení, nepodložená fakta nebo lži. V dnešní době, kdy jsou digitální technologie v rozkvětu, je dostatečná úroveň mediální gramotnosti téměř nezbytná. Pomáhá jednotlivcům bojovat proti dezinformačním zprávám, hoaxům a různým reklamním praktikám. Pro mediálně negramotné jedince mohou být tyto praktiky obtížně identifikovatelné a agresivní přístup inzerentů může vést k přímé manipulaci nebo dokonce podvodu. Proto je důležité neustále rozvíjet své kompetence v oblasti mediální gramotnosti a zvyšovat úroveň informovanosti.⁸²

Kritické myšlení znamená schopnost odolat prvotním dojmům, běžným názorům nebo naléhavosti sdělení. Rovněž zahrnuje schopnost automaticky nepřijímat tradiční názory a neproověřené mýty. V dnešním moderním světě je klíčové udržovat si odstup od poskytovaných informací, otevřít se odlišným pohledům, aktivně přemýšlet o prezentovaných sděleních a nejlépe si je i ověřovat.⁸³ Kritické myšlení představuje promyšlený způsob uvažování o tom, čemu máme věřit. Uvažování vychází ze záměrného a důkladného přístupu. Záměrnost zahrnuje vědomé zvažování a odpovědný postoj k ideám, hodnotám a dalším prvkům. Důkladnost vyžaduje mimo

⁸⁰ REIFOVÁ, I. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. s. 127.

⁸¹ JIRÁK, J., et. al. *Mediální výchova jako průřezové téma* [online]. Národní ústav pro vzdělávání, Praha, 28.1.2018. [cit. 2024-04-04]. Dostupné z WWW: <https://www.npi.cz/images/podkladov%C3%A11_studie/medialni_vychova.pdf>.

⁸² DIGISLOVNÍK. *Mediální gramotnost*. [online]. Portál DIGI, 24.4.2022. [cit. 2024-04-04]. Dostupné z WWW: <<https://portaldigi.cz/digislovník/medialni-gramotnost/>>.

⁸³ ČLOVĚK V TÍSNI, O.P.S. *V digitálním světě: mediální vzdělávání s využitím audiovizuálních prostředků pro 1. stupeň základních škol: metodická příručka*. Praha: Člověk v tísni, o.p.s., 2020. s. 118.

jiné schopnost vnímat hloubku zkoumané problematiky, s ohledem na její komplexnost. Kritické myšlení je chápáno jako dovednost. Není to něco, co si lze jen zapamatovat nebo vyhledat.⁸⁴

Autorka Šafářová uvádí, že internet je dnes mnohem dostupnější, digitální technologie se staly nedílnou součástí našich životů a sociální sítě jsou významným fenoménem, čímž se část každodenního života přesunula do online prostoru. V reakci na tyto změny se stále více hovoří o důležitosti mediálního vzdělávání a potřebě rozvíjet mediální gramotnost. Termíny mediální výchova a mediální vzdělávání se používají k popisu procesu vzdělávání, jehož cílem je posílit schopnost porozumění a kritického myšlení ve vztahu k médiím. Mediální gramotnost zahrnuje široké spektrum znalostí, dovedností a postojů k tradičním i digitálním médiím, včetně porozumění mediální logice a fungování mediálního průmyslu, schopnosti analyzovat různé druhy mediálních sdělení (například zprávy, reklamy, příspěvky na sociálních sítích) a hodnotit jejich relevanci a důvěryhodnost, bezpečné používání internetu, a to s ohledem na ochranu osobních údajů, prevenci kyberšikany a nevhodného chování online. Dále také uvědomění si role médií v širším společenském kontextu a jejich významu pro demokracii. Mediální gramotnost je úzce spojená s dalšími oblastmi gramotnosti, jako jsou informační, digitální a audiovizuální gramotnost.⁸⁵

Pokud mládež neovládá dovednost ověřování zdrojů informací, nerozpozná emocionální manipulaci, nezná hlavní šířitele falešných zpráv v zemi a nemá povědomí o ruské hybridní válce, pak má mediální výchova minimální efekt a nenaplnuje svou úlohu. Nelze ponechávat příští generaci v postavení neinformovaných konzumentů internetového obsahu, kteří jsou snadnými terči manipulace.⁸⁶

⁸⁴ TITTLE, P. *Critical Thinking: An Appeal to Reason*. Velká Británie: Routledge, 2011. s. 4.

⁸⁵ ŠAFÁŘOVÁ, K. *Význam mediální gramotnosti v dnešní době* [online]. Časopis Duha, 10.6.2021. [cit. 2024-03-29]. Dostupné z WWW: <<https://duha.mzk.cz/clanky/vyznam-medialni-gramotnosti-v-dnesni-dobe>>.

⁸⁶ ALVAROVÁ, A. *Průmysl lži: propaganda, konspirace a dezinformační válka*. 3., rozšířené vydání. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2022. s. 229.

5 Dotazníkové šetření

Šestá část bakalářské práce se věnuje vyhodnocení výsledků kvantitativního výzkumu, který byl realizován formou dotazníkového šetření. V této části autorka podrobněji představí cíle a hypotézy výzkumu a detailně analyzuje data získaná prostřednictvím dotazníků.

5.1 Cíle a hypotézy výzkumu

Cílem dotazníkového šetření je zhodnotit, jak dezinformace ovlivňují českou společnost a identifikovat případná rizika spojená s jejich šířením. Dotazník je navržen tak, aby ověřil stanovené hypotézy a buď je potvrdil, nebo vyvrátil. Průzkum prostřednictvím dotazníkového šetření poskytuje důležité informace, které pomáhají lépe porozumět problematice dezinformací v českém prostředí.

Před analýzou dotazníkových dat si autorka vytyčila čtyři hypotézy:

Hypotéza č. 1: Více než 50 % vysokoškolsky vzdělaných respondentů si ověřuje informace u více zdrojů.

Hypotéza č. 2: Více než 60 % dotázaných považuje dezinformace za bezpečnostní hrozbu.

Hypotéza č. 3: Za největší riziko spojené s dezinformacemi je považována politická manipulace a ovlivňování voleb.

Hypotéza č. 4: Více než 30 % dotázaných hodnotí svou schopnost rozlišit pravdivou informaci od dezinformace dobře.

5.2 Popis dotazníku

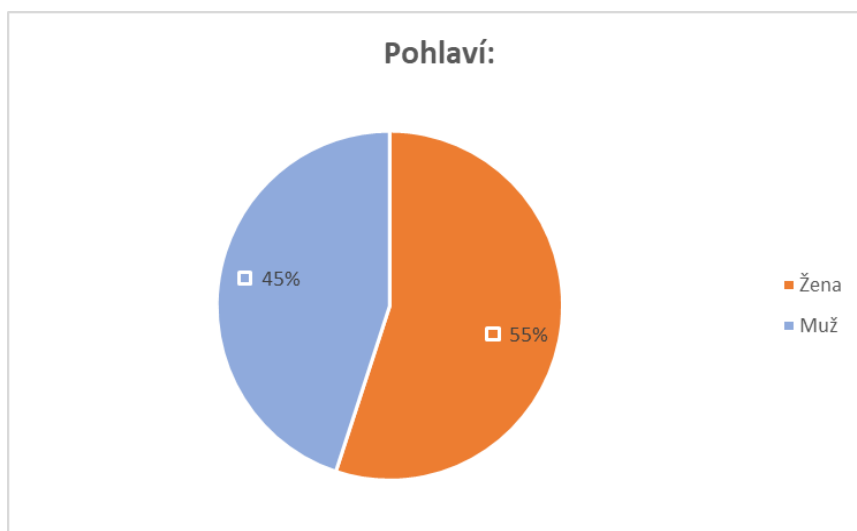
Polostrukturovaný dotazník obsahuje patnáct otázek, z toho třináct otázek je uzavřených a dvě polouzavřené. Úvodní část dotazníku zahrnuje čtyři statistické otázky, které slouží k získání demografických informací o respondentech, jako je jejich pohlaví, věk, bydliště a úroveň vzdělání. V dotazníku je uveden úvodní text, který je adresován respondentům a upozorňuje na dobrovolnost a zachování anonymity jejich odpovědí. Text také informuje respondenty o významu jejich zapojení do průzkumu. Při tvorbě dotazníku autorka vycházela z teoretických znalostí a poznatků získaných během studia v rámci teoretické části bakalářské práce. Autorka se snažila o komplexní a objektivní formulaci otázek tak, aby odpovědi co nejvěrněji odrážely názory a postoje respondentů. Pro usnadnění sběru dat a zajištění co největšího zastoupení respondentů byla využita online platforma Google Forms, která je dostupná v rámci služby

Google Docs a poskytuje snadný a efektivní způsob distribuce dotazníku. Respondenti byli osloveni prostřednictvím e-mailů a sociální sítě Facebook. Další část dotazníků byla rozdána osobně. Záměrem dotazníkového šetření bylo získat poznatky od široké veřejnosti bez omezení na určitou lokalitu. Důraz byl kladen na získání co nejširšího spektra respondentů, což zahrnovalo nejen dospělé, ale také děti ve školním věku. Tím byla zajištěna různorodost názorů a postojů a komplexní pohled na zkoumané téma. Po sběru dat následovalo detailní zpracování a analýza získaných informací. K tomu byl využit program Microsoft Excel, který umožnil vytvoření grafů pro lepší vizualizaci a porozumění výsledků průzkumu. Celé znění dotazníku je uvedeno v příloze práce.

5.3 Výsledky dotazníkového šetření

Po sběru dat se podařilo získat celkem 178 vyplněných dotazníků. Autorka práce nyní přistupuje k důkladnému rozboru odpovědí respondentů, což představuje klíčový krok v procesu výzkumu. Během této fáze se zaměřuje na obsah poskytnutých odpovědí, což jí umožní lépe pochopit postoje a názory respondentů v souvislosti s tématem zkoumání. Díky analýze dat bude schopna posoudit dopad dezinformací na českou společnost a identifikovat možná rizika spojená s jejich šířením.

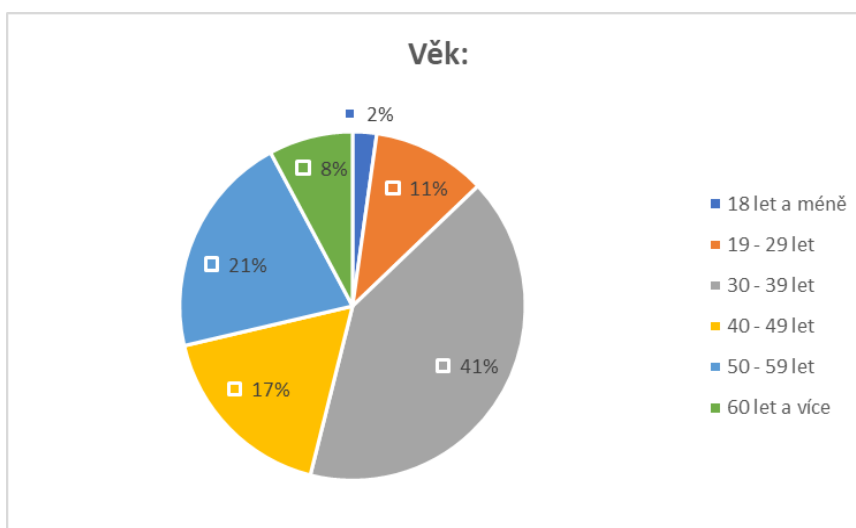
Graf 1: Pohlaví⁸⁷

Dotazník vyplnilo celkem 98 žen, což představuje 55 % respondentů, a 80 mužů, což odpovídá 45 %. Z toho vyplývá, že poměr mužů a žen, kteří dotazník vyplnili, je poměrně vyvážený.

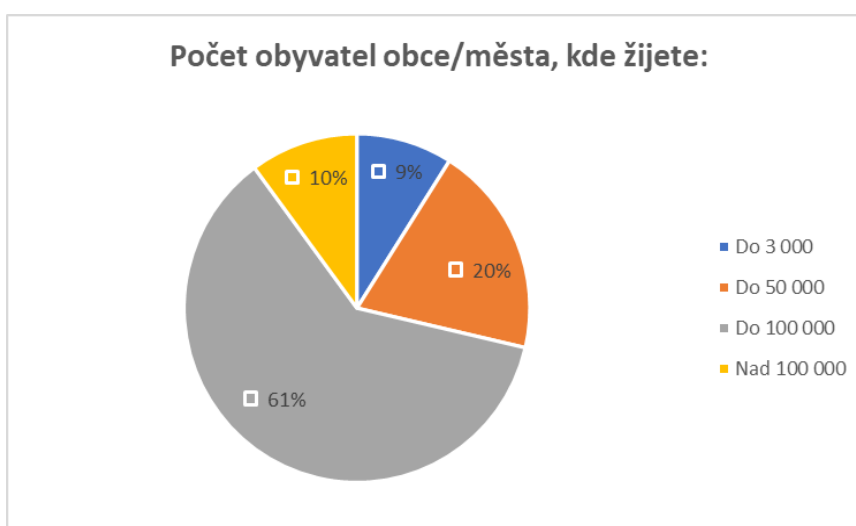
⁸⁷ Vlastní zdroj

Graf 2: Věk⁸⁸

Nejvíce oslovených respondentů, a to s počtem 73, patří do věkové kategorie 30–39 let. Tato skupina tvoří dominantní segment respondentů. Následuje 37 osob, které spadají do kategorie 50–59 let a 31 respondentů v kategorii 40–49 let. Mladší populace ve věku od 19 do 29 let se podílí na dotazníku s počtem 19 respondentů. Ve věkové skupině 60 let a více se nachází 14 účastníků dotazníkového šetření, zatímco pouze 4 lidé jsou ve věku 18 a méně let. Tato statistika ukazuje, že dotazník získal zastoupení z různých věkových kategorií, s důrazem na věkovou skupinu 30–39 let jako nejvíce zastoupenou.

Graf 3: Bydliště⁸⁹

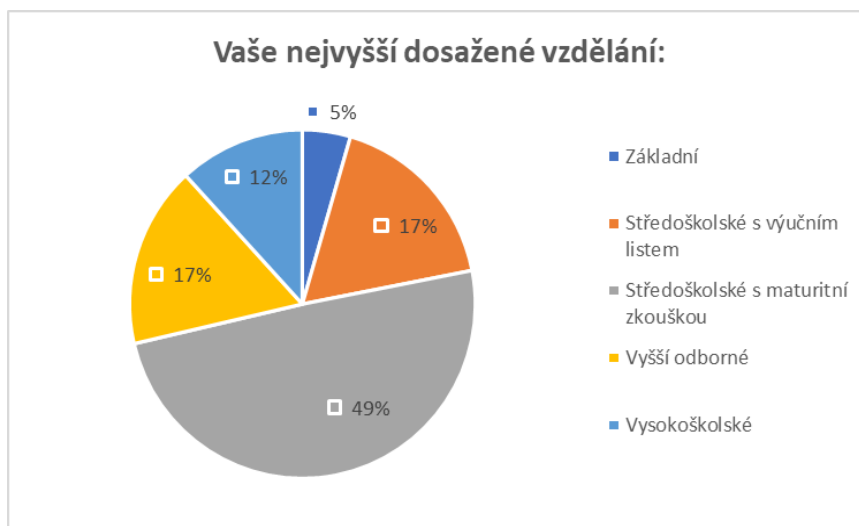
Podle získaných výsledků se ukázalo, že většina respondentů, přesně 109 z nich, má své bydliště ve městě s počtem obyvatel do 100 000. Další skupina, která odpovídala na dotazník, tvoří 35 lidí, kteří žijí ve městě nebo obci s počtem obyvatel

⁸⁸ Vlastní zdroj

⁸⁹ Vlastní zdroj

do 50 000. Naopak pouze 18 respondentů uvádí, že bydlí ve městě s více než 100 000 obyvateli a 16 lidí uvádí, že žijí v obci s počtem obyvatel do 3 000. Tato rozmanitost ve velikosti obcí, ve kterých respondentů žijí, ukazuje široký záběr populace, která se podílela na dotazníkovém šetření.

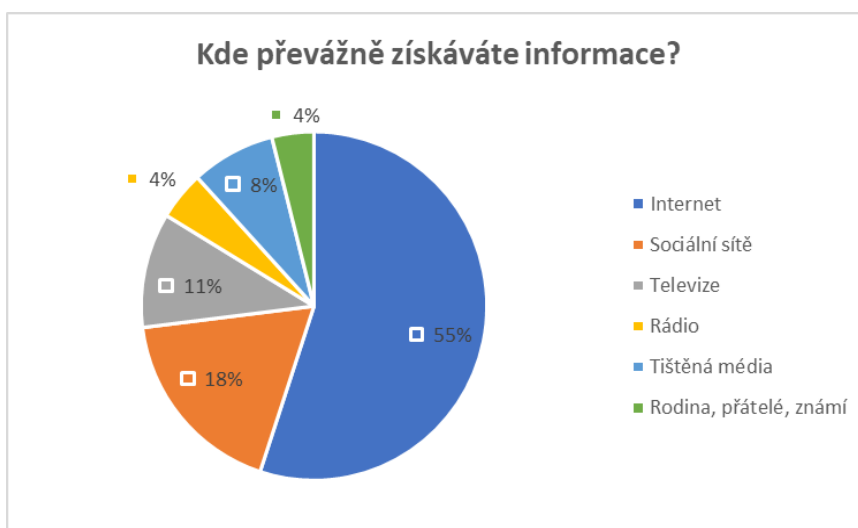
Graf 4: Nejvyšší dosažené vzdělání⁹⁰

Výsledky ukazují, že nejvíce lidí, kteří se účastnili dotazníkového šetření, dosáhlo nejvyšší úrovně středoškolského vzdělání s maturitní zkouškou. Tato kategorie zahrnuje 88 respondentů, což představuje většinu účastníků šetření. Další významnou skupinu tvoří osoby s ukončenou středoškolskou docházkou a výučním listem, kteří odpovídali na dotazník. Tato kategorie zahrnuje 31 respondentů. Následuje skupina respondentů s vyšším odborným vzděláním, kterých bylo zaznamenáno 30. Mezi účastníky šetření bylo také 21 osob, které dosáhly vzdělání na vysoké škole. Nejnižší úroveň vzdělání, tedy základní vzdělání, sestávající se z 8 respondentů, tvoří menší část účastníků šetření.

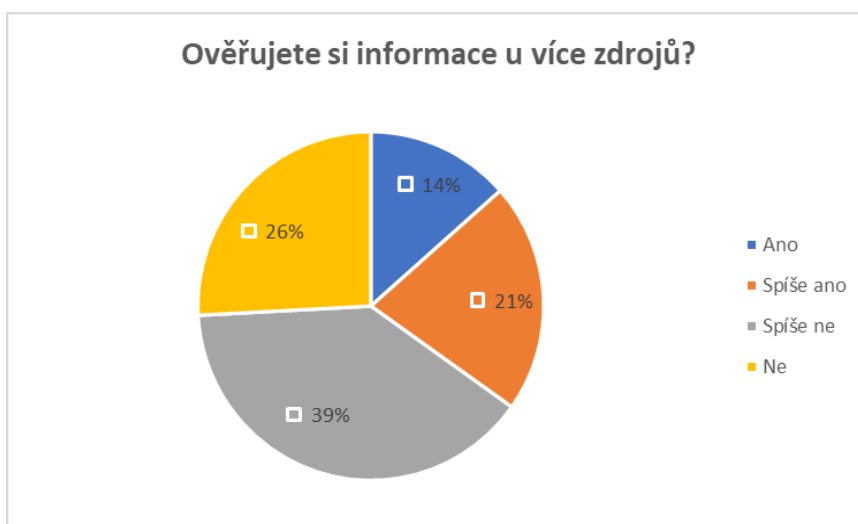
⁹⁰ Vlastní zdroj

Graf 5: Získávání informací⁹¹

Respondenti byli v první otázce týkající se tématu dotazováni na zdroje, odkud převážně získávají informace. Nejčastější odpovědí byl internet, který uvedlo 98 osob. Sociální sítě byly dalším významným zdrojem informací pro 32 respondentů. Televize, tradiční médium, byla uváděna jako hlavní zdroj informací 19 respondenty, zatímco tištěná média, jako jsou noviny nebo časopisy, byla preferovaným zdrojem pro 14 dotázaných. Rádío bylo uvedeno 8 respondenty. Sedm respondentů uvádí jako hlavní zdroj informací svou rodinu, přátele a známé. Výsledky grafu ukazují, že respondenti k získávání informací využívají širokou škálu kanálů a médií.

Graf 6: Ověřování informací u více zdrojů⁹²

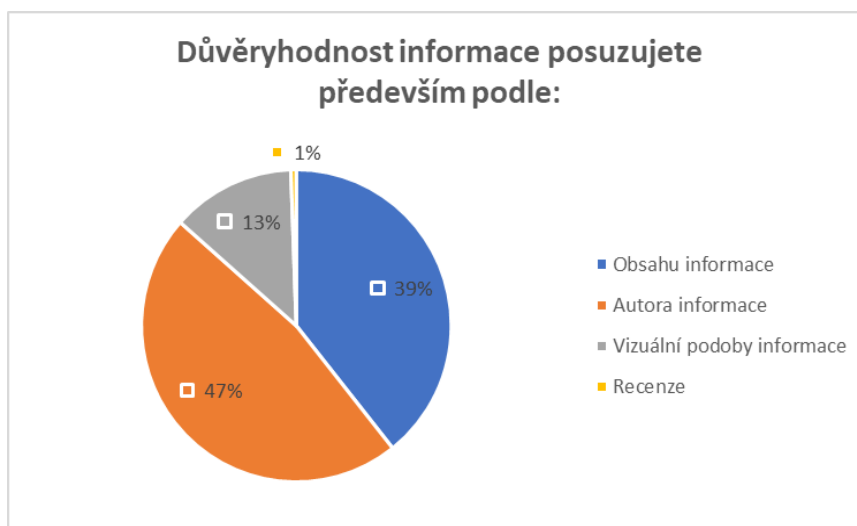
Z výsledků vyplývá, že většina respondentů, konkrétně 70 z nich, má tendenci spíše neověřovat si poskytované informace, zatímco dalších 46 respondentů uvedlo, že si je rozhodně neověřuje. Naopak 38 respondentů uvádí, že se spíše snaží informace

⁹¹ Vlastní zdroj

⁹² Vlastní zdroj

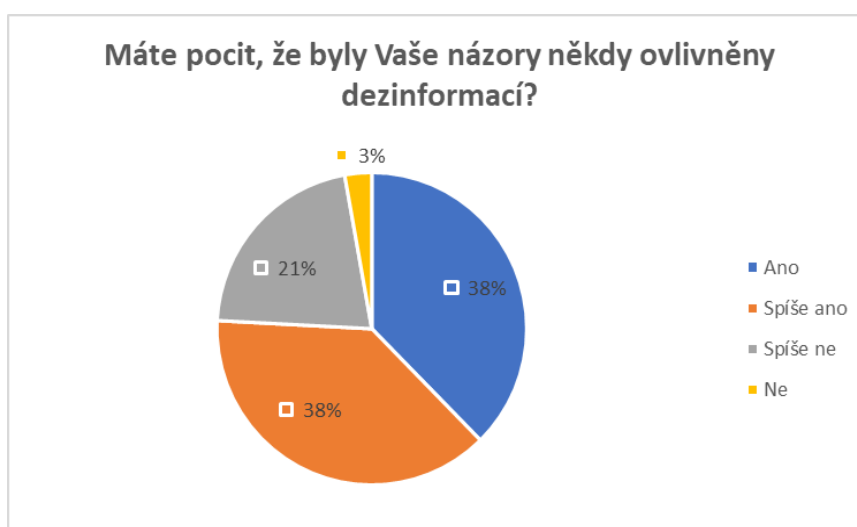
ověřovat a 24 z nich dokonce rozhodně informace ověřuje. Tato data ukazují, že značná část respondentů nepřikládá přílišnou důležitost ověřování informací, což může mít vliv na šíření dezinformací a nepravdivých zpráv v rámci české společnosti.

Graf 7: Posouzení důvěryhodnosti informace⁹³

Podle dat z grafu lze vyčíst, že většina respondentů klade největší důraz na autora informace při posuzování její důvěryhodnosti. Tento fakt zmiňuje 84 dotázaných. Zároveň 70 respondentů zdůrazňuje důležitost obsahu informace a 23 lidí upřednostňuje vizuální prezentaci. Je zajímavé poznamenat, že v rámci polouzavřené otázky jeden z dotázaných uvedl, že důvěryhodnost informace posuzuje na základě recenze. Tato variabilita ve vyhodnocovacích kritériích může ovlivnit celkové vnímání důvěryhodnosti informací, které respondenti přijímají.

Graf 8: Ovlivňování názorů dezinformacemi⁹⁴

⁹³ Vlastní zdroj

⁹⁴ Vlastní zdroj

Po dotazu ohledně toho, zda byly názory dotázaných ovlivněny dezinformacemi, se ukázalo, že téměř totožný výsledek se projevil u odpovědi spíše ano, kterou vybralo 68 respondentů a u odpovědi ano, kterou zvolilo 67 dotázaných. To ukazuje na významný potenciál dezinformací ovlivňovat názory a postoje jednotlivců. Přestože 38 respondentů uvedlo, že jejich názory spíše nebyly ovlivněny dezinformacemi a 5 respondentů tvrdilo, že dezinformace na jejich názory vůbec nezapůsobily, stále je zde značný počet lidí, kteří vnímají vliv dezinformací na své názory.

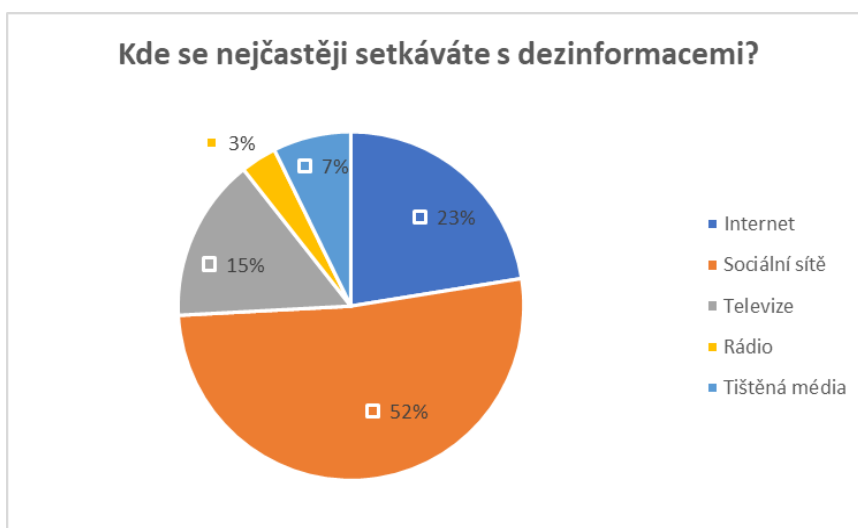
Graf 9: Četnost setkání s informacemi, které se ukázaly jako nepravdivé⁹⁵

Celkově 94 respondentů uvedlo, že se s nepravdivými informacemi setkávají denně. Číslo 51 označuje lidi, kteří se s dezinformacemi setkávají týdně, zatímco 20 lidí zmiňuje měsíční frekvenci. Pouze 10 respondentů uvádí, že se s nepravdivými informacemi setkávají ročně. Tři jednotlivci pak odpověděli, že se s dezinformacemi nikdy nesešli. Tyto informace vypovídají o rozšířenosti problému a o častém výskytu dezinformací.

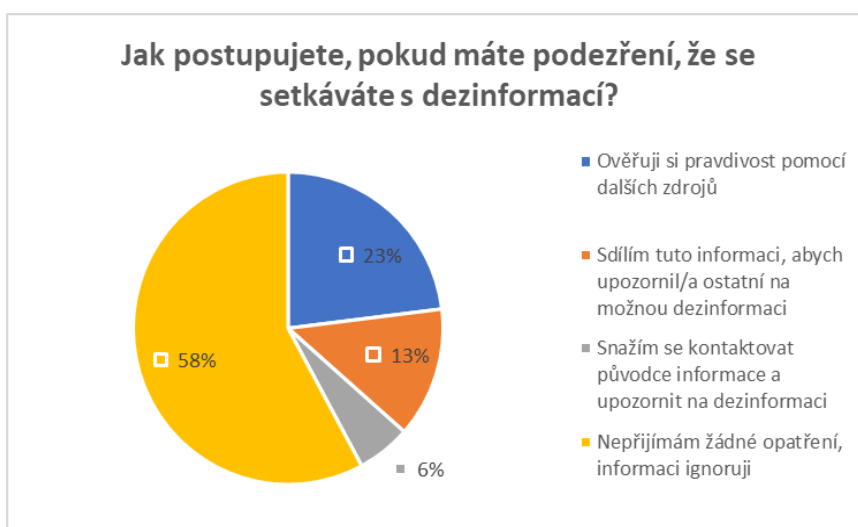
⁹⁵ Vlastní zdroj

Graf 10: Místo výskytu dezinformací⁹⁶

Podle odpovědí respondentů se nepravdivé informace nejčastěji šíří prostřednictvím sociálních sítí, což potvrdilo 92 dotázaných. Dalším významným zdrojem dezinformací je internet, který uvádí 40 respondentů. Na třetím místě se je televize s 27 odpověďmi, následovaná tištěnými médii, které byly označeny 13 respondenty. Rádio je považováno za méně významný zdroj dezinformací, jelikož pouze šesti dotázaným připadá jako pravidelný zdroj nepravdivých informací. Z odpovědí lze vyvodit, že sociální sítě mají klíčovou roli při šíření dezinformací, přičemž internet a tradiční média také přispívají k tomuto jevu, ačkoli v menší míře. Tento trend naznačuje, že digitální platformy a online prostředí hrají stále významnější roli v šíření nepravdivých informací v dnešní společnosti.

Graf 11: Postup při podezření, že se jedná o dezinformaci⁹⁷

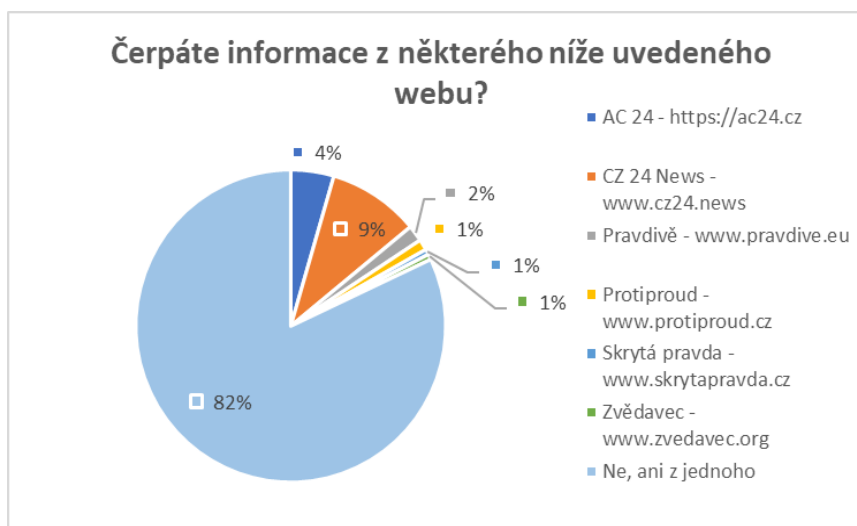

⁹⁶ Vlastní zdroj

⁹⁷ Vlastní zdroj

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že největší část respondentů, konkrétně 103 lidí, při podezření na dezinformaci nevykonává žádná opatření, ale jednoduše ignoruje danou informaci. Tento přístup zastává většina dotázaných, což naznačuje, že mnoho lidí se neangažuje v ověřování pravdivosti nebo šíření dezinformací. Naopak 41 respondentů projevilo snahu ověřit pravdivost informace pomocí dalších zdrojů nebo prostřednictvím vyhledání relevantních informací. Dalších 24 respondentů sdílí informaci s cílem upozornit ostatní na možnou dezinformaci, což poukazuje na jejich zájem o informovanost společnosti a ochranu před šířením nepravdivých informací. Deset dotázaných se snaží aktivněji přispět k identifikaci a potlačení dezinformace tím, že kontaktují původce informace a upozorňují na problém dezinformace.

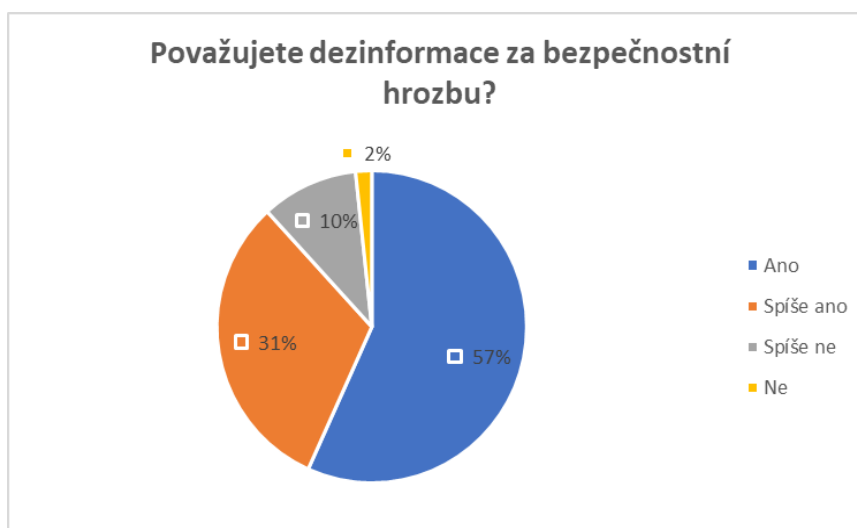
Graf 12: Čerpání informací z uvedených webů⁹⁸

Další položená otázka zaměřená na dezinformační weby poskytla zajímavé výsledky. Z grafu je patrné, že většina respondentů, konkrétně 82 %, což představuje 146 jedinců, nepoužívá dezinformační weby k získávání informací, které byly v dotazníku uvedeny. Zbylých 18 %, tedy 32 respondentů, uvedlo, že čerpá informace z některých z těchto webů. Nejvyšší počet hlasů, a to 17, získal web CZ 24 News. Na druhém místě se umístil web AC 24 s 8 hlasy, následovaný webem Pravdivě, který získal 3 hlasy. Ostatní weby, jako Protiproud, Skrytá pravda a Zvědavec, obdržely méně hlasů, konkrétně 2, 1 a 1 hlas. Tato data ukazují, že pouze menší část respondentů se obrací k dezinformačním webům pro získání informací, přičemž zvolené weby se výrazně liší podle preference a využití.

⁹⁸ Vlastní zdroj

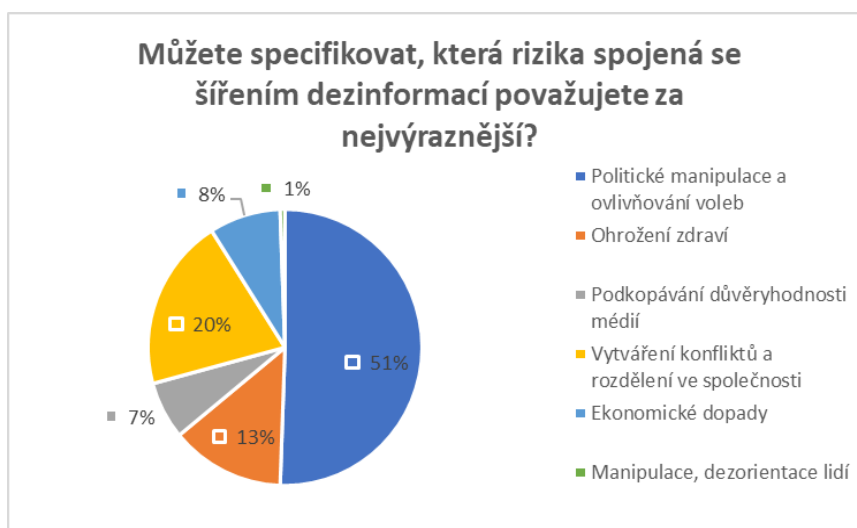
Graf 13: Dezinformace jako bezpečnostní hrozba⁹⁹

Podle 101 respondentů je dezinformace rozhodně vnímána jako bezpečnostní hrozba. Tato skupina jednoznačně vidí v dezinformacích potenciální riziko pro společnost a jednotlivce. Dalších 56 respondentů se shoduje s tímto názorem, avšak označili svou odpověď jako spíše ano. To znamená, že i když nejsou tak rozhodní jako první skupina, stále považují dezinformace za významnou bezpečnostní hrozbu. Odpověď spíše ne si vybralo 18 respondentů, což naznačuje, že tato skupina má pochybnosti ohledně toho, zda jsou dezinformace skutečně tak závažné bezpečnostní riziko, jak se uvádí. Pouze 3 respondenti uvedli, že dezinformace nejsou pro ně bezpečnostní hrozbou. Tato malá skupina respondentů buďto nespatřuje v dezinformacích potenciální nebezpečí, nebo má jiný názor na povahu těchto informací. Celkově lze tedy říci, že většina respondentů vnímá dezinformace jako důležitou bezpečnostní hrozbu, zatímco menší část se k tomuto názoru staví skepticky či rezervovaně.

⁹⁹ Vlastní zdroj

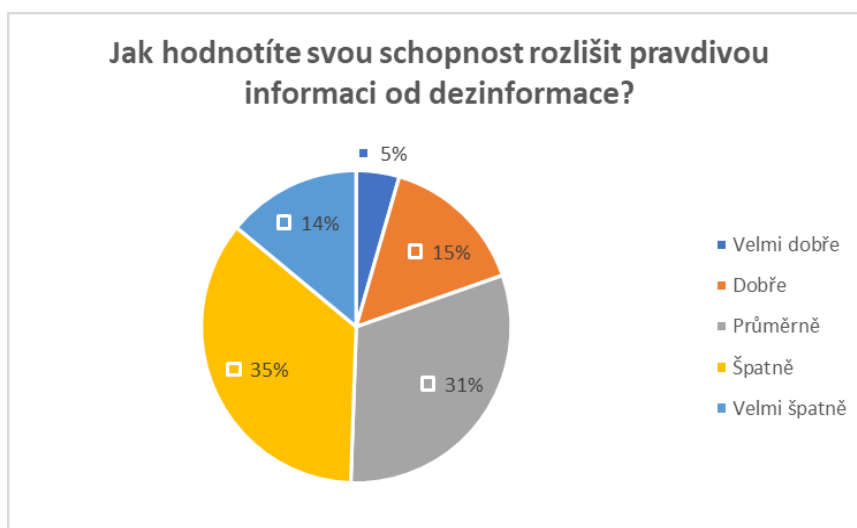
Graf 14: Rizika spojená se šířením dezinformací¹⁰⁰

Druhá polouzavřená otázka směřovala k identifikaci nejvýznamnějšího rizika spojeného se šířením dezinformací. Nejčastěji, a to 90 respondentů, označilo politické manipulace a ovlivňování voleb za hlavní riziko. Odpověď napovídá vysokou míru obav z možného vlivu dezinformací na politické procesy a rozhodování veřejnosti, zejména v souvislosti s volebními událostmi. Následně se umístila možnost vytváření konfliktů a rozdělení ve společnosti, kterou označilo 36 respondentů. Tato odpověď odráží obavy z toho, že šíření dezinformací může vést k polarizaci společnosti a narušení sociální soudržnosti. Dalších 24 respondentů vyjádřilo obavy ohledně ohrožení zdraví, což ukazuje na obavy z možného šíření nepravdivých informací týkajících se zdravotních otázek, léčby nebo bezpečnostních opatření. Za další významné riziko byly považovány ekonomické dopady dezinformací, které uvedlo 15 respondentů. Tento faktor svědčí o obavách z možných negativních dopadů dezinformací na ekonomiku a finanční stabilitu. Dvanáct respondentů také upozornilo na podkopávání důvěryhodnosti médií jako významné riziko spojené se šířením dezinformací. Tento faktor znamená, že dezinformace mohou narušit důvěru veřejnosti v média a novinářskou práci jako zdroj důvěryhodných informací. Jeden respondent dle svého názoru doplnil manipulaci a dezorientaci lidí, což svědčí o obavách z toho, že dezinformace mohou vést k záměrné manipulaci a zmatení veřejnosti.

¹⁰⁰ Vlastní zdroj

Graf 15: Hodnocení schopnosti rozlišit pravdivou informaci od dezinformace¹⁰¹

Ze získaných dat vyplývá, že většina respondentů, konkrétně 63 z nich, hodnotí svou schopnost rozlišovat pravdivé informace od dezinformace jako špatnou. To odkazuje na potřebu zlepšení mediální gramotnosti a schopnosti kritického myšlení vůči informacím z různých zdrojů. Druhá největší skupina, tvořená 55 respondenty, hodnotí svou schopnost jako průměrnou, což může znamenat, že se cítí střídavě jistěji nebo nejistěji v závislosti na konkrétní situaci či tématu. Dalších 27 lidí se hodnotí dobře a 25 lidí vnímá svou schopnost jako velmi špatnou. Pouze malá menšina, 8 respondentů, má přesvědčení o své velmi dobré schopnosti rozlišovat pravdivé informace od dezinformace.

5.4 Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza č. 1: Více než 50 % vysokoškolsky vzdělaných respondentů si ověřuje informace u více zdrojů.

Tato hypotéza se vztahuje k otázce č. 4: *Vaše nejvyšší dosažené vzdělání* a k otázce č. 6: *Ověřujete si informace u více zdrojů?* Z dotazníku bylo zjištěno, že odpovídalo celkem 21 vysokoškolsky vzdělaných respondentů. Sedm z nich uvedlo jako odpověď spíše ano a 6 respondentů odpovědělo ano. Z celkového počtu vysokoškolsky vzdělaných respondentů je to tedy více než polovina všech dotázaných, celkem 62 %. Odpověď ne zodpověděl pouze jeden vysokoškolsky vzdělaný respondent a odpověď spíše ne zvolilo 7 respondentů. Informace u více zdrojů si tedy neověřuje 38 % z nich. Hypotéza byla výzkumem potvrzena. Jedním z možných vysvětlení tohoto jevu může být fakt, že vysokoškolsky vzdělaní respondenti mají tendenci být kritičtější a náročnější na ověřování informací. Je možné, že absolvování vysokoškolského studia

¹⁰¹ Vlastní zdroj

přispívá k rozvoji schopnosti kritického myšlení a analytických dovedností, což může vést k větší důvěře v informace z různých zdrojů. Tato skupina respondentů by tak mohla být lépe vybavena k identifikaci a filtraci dezinformací. Dalším možným faktorem může být rozmanitost informačních zdrojů, ke kterým mají vysokoškolští respondenti přístup. Díky svému vzdělání mohou být lépe obeznámeni s různými mediálními platformami a akademickými zdroji. To jim umožňuje získávat informace z široké škály zdrojů a tím lépe porozumět komplexní povaze diskutovaných témat.

Hypotéza č. 2: Více než 60 % dotázaných považuje dezinformace za bezpečnostní hrozbu.

S touto hypotézou souvisí otázka č. 13: *Považujete dezinformace za bezpečnostní hrozbu?* Respondenti měli opět možnost dát jasně najevo svůj názor, a to také učili, protože až 101 dotázaných odpovědělo ano, dalších 56 spíše ano. V součtu 88 % dotázaných považuje dezinformace za bezpečnostní hrozbu. U zbylých 12 % respondentů nevyplývá, že by považovali dezinformace za bezpečnostní hrozbu. Hypotéza byla výzkumem potvrzena. Tento výsledek jasně ukazuje, že veřejnost má hluboké obavy ohledně negativních důsledků, které dezinformace mohou mít na společnost a jednotlivce. Odpovědi respondentů říkají, že si stále více uvědomují vážnost problému, kterým je šíření nepravdivých informací, zejména v digitálním prostředí, kde jsou informace snadno dostupné a mohou se rychle šířit. Výsledky této hypotézy poukazují na naléhavou potřebu přijmout opatření k identifikaci, omezení a prevenci šíření dezinformací. Důkladné pochopení vnímané hrozby dezinformací může poskytnout cenné podněty pro navrhování a implementaci účinných opatření na ochranu společnosti před těmito riziky. Je důležité zabývat se tímto problémem a hledat způsoby, jak minimalizovat vliv dezinformací a chránit veřejnost před manipulací a šířením nepravdivých informací.

Hypotéza č. 3: Za největší riziko spojené s dezinformacemi je považována politická manipulace a ovlivňování voleb.

Po analýze otázky č. 14: *Můžete specifikovat, která rizika spojená se šířením dezinformací považujete za nejvýraznější?* se skutečně potvrdila autorčina domněnka. Až 90 dotázaných respondentů, což představuje významnou většinu vzorku, identifikovalo politickou manipulaci a ovlivňování voleb jako nejvýraznější riziko. Tuto odpověď tedy dokonce zvolilo až 51 % lidí. Hypotéza byla výzkumem potvrzena. Politická manipulace a ovlivňování voleb jsou pojmy, které se stávají stále palčivějšími tématy v kontextu digitální éry a informačního věku. Tato forma dezinformací může mít

zásadní dopady na demokratické procesy a stability politických systémů. Politicky motivované subjekty nebo zahraniční aktéři mohou prostřednictvím manipulativních informací zkreslovat veřejnou debatu, šířit falešné zprávy a klamné informace s cílem ovlivnit rozhodnutí voličů a oslabit důvěru v demokratické instituce. Zároveň je třeba brát v úvahu, že politická manipulace a ovlivňování voleb nejsou pouze problémem volebního období. Tyto aktivity mohou mít dlouhodobé dopady na politickou kulturu a veřejné mínění, což může vést k polarizaci společnosti, ztrátě důvěry v politické instituce a oslabení demokratických hodnot.

Hypotéza č. 4: Více než 30 % dotázaných hodnotí svou schopnost rozlišit pravdivou informaci od dezinformace dobře.

K poslední hypotéze se vztahuje otázka č. 15: *Jak hodnotíte svou schopnost rozlišit pravdivou informaci od dezinformace?* Z výsledků dotazníkového šetření vzešlo, že pouze 15 % respondentů hodnotí svou schopnost rozlišit pravdivou informaci od dezinformace jako dobrou. Tento výsledek je v rozporu s očekáváním autorky, která předpokládala alespoň 30 % odpovědí odpovídajících tomuto kritériu. Hypotéza byla výzkumem vyvrácena. Výsledek je poněkud nižší než očekávaná hodnota a nejspíše odráží složitost prostředí, ve kterém se informace šíří a kde je obtížné odhalit pravdivé zdroje a ověřené informace. Je důležité si uvědomit, že schopnost rozlišovat pravdivou informaci od dezinformace je klíčovým prvkem mediální gramotnosti a kritického myšlení. Pokud má významná část populace problém s touto schopností, může to mít závažné důsledky pro informační prostředí a společnost jako celek. Nedostatečná mediální gramotnost může vést k šíření dezinformací a klamných informací, což může zpochybnit důvěru v média a veřejný diskurz. Navzdory tomuto zjištění je důležité si uvědomit, že schopnost rozlišovat pravdivé informace od dezinformace je dovednost, která se může rozvíjet a zdokonalovat prostřednictvím vzdělávání a osvěty. Proto je důležité investovat do programů a iniciativ zaměřených na zlepšení mediální gramotnosti a podporu kritického myšlení, aby se veřejnost stala odolnější vůči dezinformacím a manipulaci.

5.5 Diskuze

Autorka si v empirické části práce kladla za cíl posoudit, jak dezinformace ovlivňují českou společnost a určit možná rizika, jež jsou s nimi spojena. V šetření bylo zjištěno, že v dnešní době digitalizace lidé získávají informace především z internetu. S dezinformacemi se setkávají téměř denně, a zejména na sociálních sítích. To

samozřejmě pramení z rychlosti šíření informací a také z nedostatku zodpovědnosti. Mnoho uživatelů může šířit dezinformace pod anonymními účty bez následných důsledků. Nepříjemným zjištěním je postup při podezření, že se jedná o dezinformaci. Lidé v dotazníku přiznali, že v takovém případě nepřijímají žádná opatření a informaci zkrátka ignorují. Dle autorky by v takovém případě bylo vhodnějším řešením ověřit si pravdivost informace u více zdrojů a pokusit se kontaktovat původce s tím, že se jedná o dezinformaci. Jedna z otázek také směřovala na dezinformační weby. Bylo vybráno šest rozšířených dezinformačních webů v České republice a autorka zjišťovala, zda je lidé vyhledávají. Kladným zjištěním bylo, že 146 ze 178 lidí nečerpá z těchto webů informace. Nicméně našli se i lidé, kteří z uvedených webů přijímají informace, které mohou šířit dál. Zde by byla prospěšná daleko rozsáhlejší osvěta, že takové weby existují, jejich identifikace a varování o výskytu dezinformací.

V praktické části byly také stanoveny čtyři hypotézy, z nichž tři byly potvrzeny a jedna vyvrácena. Jedna z hypotéz zjišťovala, co lidé považují za největší riziko spojené s dezinformacemi. Nejčastější odpovědí se stala politická manipulace a ovlivňování voleb. Autorka se domnívala, že z dotazníku vzejde právě tato odpověď jako nejčastější, a to z důvodu nedávných událostí spojené s válkou na Ukrajině. Ti, kdo šíří dezinformace, mohou cíleně zaměřovat svou činnost na ovlivnění klíčových veřejných rozhodnutí, jako je parlamentní hlasování nebo výsledky voleb, což může vážně narušit základní principy fungování demokratického státu. Druhou nejčastější odpovědí bylo vytváření konfliktů a rozdělení ve společnosti. Určité subjekty nebo skupiny mohou využívat strategie vytváření konfliktů a rozdělování ve společnosti k dosažení svých cílů nebo k posílení své moci. Tyto strategie mohou zahrnovat podněcování sociálních nebo kulturních rozporů mezi jednotlivými skupinami, šíření nenávisti a polarizaci veřejného mínění nebo vyvolávání napětí mezi různými společenskými tábory. Výsledkem takových aktivit může být oslabení sociální soudržnosti a zvýšení míry konfliktů a nepokojů ve společnosti. Za třetí největší riziko považují lidé ohrožování zdraví. Během pandemie Covid-19 se dezinformace staly značným problémem. Neověřené informace a falešné zprávy o původu viru, bezpečnosti vakcín a mnoha dalších tématech se rychle šířily prostřednictvím sociálních médií a dalších online kanálů. To mělo za následek zmatení veřejnosti, nedůvěru v autoritativní zdroje informací a v některých případech i negativní dopady na veřejné zdraví, kdy lidé mohli odmítnout preventivní opatření nebo se odklánět od důležitých zdravotních doporučení.

Až 88 % dotázaných uvedlo, že považuje dezinformace za bezpečnostní hrozbu. Veřejnost dále potvrdila, že její názory byly někdy ovlivňovány dezinformacemi. Aby se veřejnost cítila bezpečně, je důležitá podpora ze strany státu. Státní instituce mohou provádět analýzy a monitorování šíření dezinformací a případně podnikat kroky k jejich zastavení. Některé země zavádějí legislativní opatření, jako jsou zákony o dezinformacích nebo regulace sociálních médií, které mají zabránit šíření dezinformací a potrestat ty, kteří je záměrně šíří. I v České republice by bylo vhodné vytvořit právní rámec, který by definoval, co je považováno za dezinformaci, a stanovil sankce pro jednotlivce nebo organizace, které dezinformace vytvářejí nebo šíří. Právní předpisy však musí být navrženy tak, aby respektovaly principy svobody projevu. Lidé by také měli cítit důvěru k médiím a tzv. fact-checkerům, což jsou nezávislé organizace, které se specializují na ověřování faktů a vyvracení dezinformací.

Na základě výsledků dotazníkového šetření se autorka domnívá, že dlouhodobou prevencí proti dezinformacím je mediální gramotnost. V současné době mediální vzdělávání na českých školách narůstá, nicméně stále chybí jednotný plán. Obecně z výzkumu vyplývá, že veřejnost nedokáže rozlišovat pravdivou informaci od dezinformace. Mediální výchova v České republice je jedním z průřezových témat Rámcových vzdělávacích programů, což v praxi znamená, že jí část škol nepřikládá žádnou pozornost. Dle autorky by bylo vhodné začlenit mediální výchovu do školních osnov na všech úrovních vzdělávání, aby se posílily dovednosti a povědomí žáků o mediální gramotnosti již od raného věku. Učitelé by měli mít přístup k odborným školením a materiálům pro vyučování mediální výchovy, aby se mohli lépe připravit na výuku této problematiky. Mediální gramotnost by měla být vnímána jako důležitý prvek ve vzdělávání, který pomáhá jednotlivcům aktivně a zodpovědně se účastnit digitálního světa a společnosti. Je to rovněž zásadní faktor pro formování demokratického občanství a ochranu před online riziky.

Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zhodnotit dopad dezinformací na českou společnost a identifikovat rizika spojená s jejich šířením, zejména s ohledem na národní bezpečnost. Vedlejším cílem bylo popsat možnosti preventivních kroků k omezování šíření dezinformací. K dosažení cílů byl jako výzkumný nástroj zvolen dotazník vlastní konstrukce.

Dezinformace představují závažnou bezpečnostní hrozbu, která může vážně ohrozit národní bezpečnost České republiky. Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že většina respondentů vnímá dezinformace jako vážnou hrozbu, což zdůrazňuje naléhavost potřeby vypracovat strategie a opatření na ochranu společnosti. Identifikace rizik spojených se šířením dezinformací je zásadní pro porozumění, jak tato hrozba ovlivňuje společnost a jakým způsobem lze lépe chránit národní bezpečnost. Podle odpovědí respondentů je největším rizikem spojeným s dezinformacemi politická manipulace a ovlivňování voleb. Na druhém místě se objevuje vytváření konfliktů a rozdělení ve společnosti, zatímco třetí příčku obsadilo ohrožení zdraví. Zabezpečení demokratických procesů a udržení stability společnosti vyžaduje aktivní přístup k prevenci šíření dezinformací. Takové kroky nejen chrání společnost před manipulací a nepravdivými informacemi, ale také přispívají k udržení integrity demokratických institucí a ochraně národní bezpečnosti.

Výsledky dotazníku ukazují, že internet je hlavním zdrojem informací pro většinu respondentů, přičemž sociální sítě jsou nejčastějším místem, kde se setkávají s dezinformacemi. Přestože mnoho lidí dezinformace identifikuje, většina z nich nepřijímá žádná opatření, když se s nimi setkají. Navíc se ukázalo, že mnoho respondentů má problémy s rozlišením pravdivých informací od dezinformací.

Práce přináší hlubší porozumění problematice dezinformací a způsobům, jak jim čelit v digitálním věku. Lze konstatovat, že otázka dezinformací představuje významnou výzvu pro společnost a vyžaduje komplexní přístup k jejímu řešení. Analýza výzkumných dat ukázala, že dezinformace mají široký dosah a mohou negativně ovlivnit veřejné mínění, politické procesy a veřejné zdraví. Ochrana proti dezinformacím vyžaduje spolupráci různých aktérů, včetně vládních institucí, médií, technologických společností a občanské společnosti. Autorka zdůrazňuje, že boj proti dezinformacím zahrnuje nejen odhalování nepravdivých informací, ale také posilování schopnosti veřejnosti odolávat těmto manipulativním taktikám.

Vzhledem k dynamické povaze tohoto problému je však důležité neustále sledovat vývoj a adaptovat strategie v souladu s novými výzvami a technologickými změnami. Ačkoliv boj proti dezinformacím není jednoduchý, je nezbytný pro ochranu demokratických hodnot a svobodné společnosti. Je třeba vzít v úvahu všechny dostupné nástroje a společně pracovat na vytvoření prostředí, ve kterém jsou pravdivé informace chráněny a ceněny.

Dle autorky je důležitým krokem přijetí legislativních opatření, která by regulovala šíření dezinformací a trestala ty, kteří je záměrně šíří. To by mohlo zahrnovat zákony o dezinformacích, které by stanovily dezinformátorům sankce. Dalším klíčovým opatřením je posílení mediální gramotnosti veřejnosti. To znamená investovat do vzdělávacích programů, které by poskytovaly lidem dovednosti potřebné k rozpoznání a vyhodnocení dezinformací. To může zahrnovat vzdělávání ve školách, workshopy pro veřejnost nebo kampaně zaměřené na osvětu veřejnosti o rizicích spojených s dezinformacemi. Tím by se lidé lépe vybavili kritickým myšlením a schopností rozlišovat mezi pravdivými a nepravdivými informacemi, čímž by se snížila jejich náchylnost k dezinformacím. Dalším doporučením je omezení šíření dezinformací online. Je na místě zavést pravidla, která by donutila sociální média a další online platformy k odstranění dezinformací a falešných zpráv. Pokud by tato pravidla nebyla dodržena, hrozily by pokuty. V neposlední řadě by bylo prospěšné také posílení transparentnosti online platformů týkající se fungování jejich algoritmů, které určují, jaký obsah se zobrazuje uživatelům. To by umožnilo lepší porozumění tomu, jak sociální sítě ovlivňují šíření informací a jak se s dezinformacemi aktivně vypořádávají.

Tato práce je přínosem díky svému důkladnému zkoumání a analýze fenoménu dezinformací. Nabízí opatření pro ochranu společnosti před dezinformacemi a posiluje mediální gramotnost. Tím podněcuje hlubší pochopení problematiky a inspiruje k dalšímu výzkumu v této oblasti.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. ALVAROVÁ, A. *Průmysl lži: propaganda, konspirace a dezinformační válka*. 3., rozšířené vydání. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2022. 308 s. ISBN 978-80-7684-056-0.
2. BITTMAN, L. *Mezinárodní dezinformace: černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Praha: Mladá fronta, 2000. 358 s. ISBN 80-204-0843-6.
3. CASSAM, Q. *Konspirační teorie*. Přeložila Alžběta VARGOVÁ. Praha: Filosofía, 2020. 127 s. ISBN 978-80-7007-653-8.
4. EGER, L., EGEROVÁ, D. *Metodologie výzkumu*. Vyd. 3. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2022. 262 s. ISBN: 978-80-261-1108-5.
5. FTOREK, J. *Manipulace a propaganda: na pozadí současné informační války*. Praha: Grada, 2017. 197 s. ISBN 978-80-271-0605-9.
6. GREGOR, M., VEJVODOVÁ, P. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. 142 s. ISBN 978-80-264-1805-4.
7. JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ B. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4.
8. KAPFERER, J. N. *Fáma, nejstarší médium světa*. Přeložil Dušan PROVAZNÍK. Praha: Práce, 1992. 244 s. ISBN 80-208-0262-2.
9. MLEZIVA, E. *Encyklopedie lži, podvádění a klamání s příklady a obrana proti nim*. Praha: Vyšehrad, 2000. 238 s. ISBN 80-7021-391-4.
10. NUTIL, P. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada, 2018. 189 s. ISBN 978-80-271-0716-2.
11. PACEPA, I. M. *Dezinformace*. Přeložil Vladimír FUKSA. Brno: BizBooks, 2016. 398 s. ISBN 978-80-265-0527-3.
12. PEČENKA, M., et al. *Encyklopedie špionáže*. Praha: Libri, 1993. 430 s. ISBN 80-901579-1-2.
13. REIFOVÁ, I. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. 327 s. ISBN 80-7178-926-7.
14. STRUHÁRIK, F. *Co je nového v médiích*. Přeložila Pavlína BORSKÁ. Praha: Nová beseda, 2022. 117 s. ISBN 978-80-88383-34-5.
15. TÁBORSKÝ, J. *V síti (dez)informací: proč věříme alternativním faktům*. Praha: Grada Publishing, 2020. 224 s. ISBN 978-80-271-2014-7.

16. TITTLE, P. *Critical Thinking: An Appeal to Reason*. Velká Británie: Routledge, 2011. 442 s. ISBN 978-04-159-9713-3.
17. VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*. Praha: Portál, 2003. 175 s. ISBN 80-7178-812-0.

Elektronické zdroje

1. BURÝŠEK, J. *Co je to dezinformace?* [online]. Bezfaulu.net, 19.7.2019. [cit. 2023-10-28]. Dostupné z WWW: <<https://bezfaulu.net/clanky/o-manipulaci/co-je-to-dezinformace/>>.
2. CEMPER, J. *Koronavirus jako biologická zbraň? S dezinformacemi přišla ruská TV*. [online]. Manipulatori.cz, 4.3.2020. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z WWW: <<https://manipulatori.cz/koronavirus-jako-biologicka-zbran-s-dezinformacemi-prisla-ruska-tv/>>.
3. CESTI-ELFOVE.CZ. *O nás* [online]. [cit. 2024-03-08]. Dostupné z WWW: <<https://cesti-elfove.cz/uvodni-strana/>>.
4. DEMAGOG.CZ. *O nás* [online]. [cit. 2024-01-14]. Dostupné z WWW: <<https://demagog.cz/stranka/o-nas>>.
5. DEMAGOG.CZ. *Pomoc Ukrajině a nedostatek léků* [online]. Demagog.cz, 24.3.2023. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z WWW: <<https://demagog.cz/diskuze/pomoc-ukrajine-a-nedostatek-leku>>.
6. DIGISLOVNÍK. *Mediální gramotnost*. [online]. Portál DIGI, 24.4.2022. [cit. 2024-04-04]. Dostupné z WWW: <<https://portaldigi.cz/digislovník/mediální-gramotnost/>>.
7. DOHNAL, J. *Deep fake a dezinformace: Jak AI ovlivňuje šíření lživých informací*. [online]. Arrows ETL Global, 12.6.2023. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.arws.cz/novinky-v-arrows/deep-fake-a-dezinformace-jak-ai-ovlivnuje-sireni-lzivych-informaci>>.
8. DOUBRAVOVÁ, B., et al. *My a dezinformace* [online]. Aktuálně.cz, 15.6.2023. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z WWW: <<https://zpravy.aktualne.cz/dezinformace/r~c8dd8d90f88f11eda873ac1f6b220ee8/>>.
9. HATEFREE.CZ. *Co je HateFree Culture* [online]. [cit. 2024-01-14]. Dostupné z WWW: <<https://www.hatefree.cz/o-hatefree>>.
10. HOAX.CZ. *Nejčastější dotazy* [online]. [cit. 2024-01-14]. Dostupné z WWW: <<https://hoax.cz/hoax/nejcastejsi-dotazy/>>.

11. JAKOB, O. *Ministerstvo zdravotnictví dnes ve spolupráci s Českou asociací farmaceutických firem odesílá zdravotnickou pomoc na Ukrajinu*. [online]. Ministerstvo zdravotnictví České republiky, 14.3.2022. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.mzcr.cz/ministerstvo-zdravotnictvi-dnes-ve-spolupraci-s-ceskou-asociaci-farmaceuticky-firem-odesila-zdravotnickou-pomoc-na-ukrajinu/>>.
12. JIRÁK, J., et. al. *Mediální výchova jako průřezové téma* [online]. Národní ústav pro vzdělávání, Praha, 28.1.2018. [cit. 2024-04-04]. Dostupné z WWW: <https://www.npi.cz/images/podkladov%C3%A1_studie/medialni_vychova.pdf>.
13. KOPECKÝ, K. *Co je to vlastně ten hoax, dezinformace, misinformace nebo třeba fake news? Čím se tyto termíny liší a co mají společného?* [online]. E-Bezpečí, 2.11.2022. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.e-bezpeci.cz/index.php/clanky-komentare/2864-co-je-to-vlastne-ten-hoax-dezinformace-misinformace-nebo-treba-fake-news-cim-se-tyto-terminy-lisi-a-co-maji-spolecneho>>.
14. KOPECKÝ, K. *Kdo rozhoduje o tom, co je a co není dezinformace?* [online]. E-Bezpečí, 18.2.2023. [cit. 2023-11-26]. Dostupné z WWW: <<https://www.e-bezpeci.cz/index.php/clanky-komentare/3149-kdo-rozhoduje-o-tom-co-je-a-co-neni-dezinformace>>.
15. KUČEROVÁ, H. *Dezinformace* [online]. KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV), Praha: Národní knihovna ČR, 10.2.2003. [cit. 2023-10-29]. Dostupné z WWW: <https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000095&local_base=KTD>.
16. KULHÁNKOVÁ, J. *Seznam dezinformačních webů* [online]. Iniciativa Sníh, 2.1.2021. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.iniciativa-snih.cz/seznam-dezinformacnich-webu/>>.
17. MANIPULATORI.CZ. *Vydavatel a transparentní financování* [online]. [cit. 2024-01-14]. Dostupné z WWW: <<https://manipulatori.cz/finacovani/>>.
18. METODICKÝ PORTÁL RVP. *Průřezové téma Mediální výchova*. [online]. [cit. 2024-04-04]. Dostupné z WWW: <<https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10913>>.

19. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Co jsou hybridní hrozby* [online]. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/co-jsou-hybridni-hrozby.aspx>>.
20. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Definice dezinformací a propagandy* [online]. [cit. 2023-10-20]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>>.
21. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Dezinformační kampaně* [online]. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/dezinformacni-kampane.aspx>>.
22. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Trestněprávní úprava* [online]. [cit. 2023-11-26]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/dezinformacni-kampane-trestnepravni-uprava-trestnepravni-uprava.aspx>>.
23. MINISTERSTVO VNITRA ČR. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. MINISTERSTVO OBRANY ČR. *Analýza připravenosti České republiky čelit závažné dezinformační vlně* [online]. [cit. 2023-12-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/analyza-pripravenosti-ceske-republiky-celit-zavazne-dezinformacni-vlne.aspx>>.
24. NADAČNÍ FOND NEZÁVISLÉ ŽURNALISTIKY. *Dezinformační a konspirační média* [online]. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.nfnz.cz/dezinformacni-a-konspiracni-media/>>.
25. PAMMENT, J. *Resist: Příručka pro boj s dezinformacemi* [online]. Ministerstvo vnitra České republiky. [cit. 2023-10-29]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/ke-stazeni-resist-prirucka-pro-boj-s-dezinformacemi.aspx>>.
26. STOPFAKE.ORG. *O nás* [online]. [cit. 2024-01-14]. Dostupné z WWW: <<https://www.stopfake.org/ru/o-nas/>>.
27. ŠAFÁŘOVÁ, K. *Význam mediální gramotnosti v dnešní době* [online]. Časopis Duha, 10.6.2021. [cit. 2024-03-29]. Dostupné z WWW: <<https://duha.mzk.cz/clanky/vyznam-medialni-gramotnosti-v-dnesni-dobe>>.
28. VORÁČ, D., KOPECKÝ, K. *Nová média ve výuce mediální výchovy* [online]. Univerzita Palackého v Olomouci, 2023. [cit. 2024-04-04]. Dostupné z WWW: <https://doi.vup.upol.cz/artkey/doi-990006-1900_Nova_media_ve_vyuce_medialni_vychovy.php?back=/doilist.php>.

Ostatní zdroje

1. ČESKÝ SVAZ ŽEN Z.S. *Síla slova: dezinformacím a nenávisným projevům je třeba čelit*. Praha: Český svaz žen z.s., 2023. 107 s. ISBN 978-80-87227-06-0.
2. ČLOVĚK V TÍSNI, O.P.S. *V digitálním světě: mediální vzdělávání s využitím audiovizuálních prostředků pro 1. stupeň základních škol: metodická příručka*. Praha: Člověk v tísní, o.p.s., 2020. 129 s. ISBN 978-80-7591-046-2.
3. VALŮCH, J., et al. *Dezinformační dezinfekce: výukové materiály ke (koronavirovým) dezinformacím: metodická příručka*. Praha: Člověk v tísní, o.p.s., 2020. 96 s. ISBN 978-80-7591-045-5.

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Obr. 1: Typologie zkreslených informací	15
Tab. 1: Grafické znázornění vztahu pojmů pravda – nepravda – omyl – lež.....	11
Tab. 2: Pět klíčových otázek pro posuzování důvěryhodnosti sdělení	17
Graf 1: Pohlaví	39
Graf 2: Věk.....	40
Graf 3: Bydliště	40
Graf 4: Nejvyšší dosažené vzdělání	41
Graf 5: Získávání informací	42
Graf 6: Ověřování informací u více zdrojů	42
Graf 7: Posouzení důvěryhodnosti informace.....	43
Graf 8: Ovlivňování názorů dezinformacemi	43
Graf 9: Četnost setkání s informacemi, které se ukázaly jako nepravdivé	44
Graf 10: Místo výskytu dezinformací	45
Graf 11: Postup při podezření, že se jedná o dezinformaci.....	45
Graf 12: Čerpání informací z uvedených webů	46
Graf 13: Dezinformace jako bezpečnostní hrozba	47
Graf 14: Rizika spojená se šířením dezinformací	48
Graf 15: Hodnocení schopnosti rozlišit pravdivou informaci od dezinformace	49

Seznam příloh

Příloha I: Dotazník	63
---------------------------	----

Příloha I

Dotazník

Vážení respondenti, obracím se na Vás s žádostí o vyplnění dotazníku, který poslouží k výzkumu bakalářské práce na téma Dezinformace jako bezpečnostní hrozba. Dezinformace mohou ovlivnit různé aspekty života – od veřejného mínění a politického rozhodování po důvěru ve sdělovací prostředky. Vaše pohledy, zkušenosti a názory hrají klíčovou roli v utváření celkového obrazu této problematiky. Účast ve výzkumu je anonymní a dobrovolná. Předem děkuji za spolupráci.

1. Pohlaví:

- a) Muž
- b) Žena

2. Věk:

- a) 18 let a méně
- b) 19–29 let
- c) 30–39 let
- d) 40–49 let
- e) 50–59 let
- f) 60 let a více

3. Počet obyvatel obce/města, kde žijete:

- a) Do 3 000
- b) Do 50 000
- c) Do 100 000
- d) Nad 100 000

4. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) Základní
- b) Střední s výučním listem
- c) Střední s maturitní zkouškou
- d) Vyšší odborné
- e) Vysokoškolské

5. Kde převážně získáváte informace?

- a) Internet
- b) Sociální sítě
- c) Televize
- d) Rádio
- e) Tištěná média
- f) Rodina, přátelé, známí

6. Ověřujete si informace u více zdrojů?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

7. Důvěryhodnost informace posuzujete především podle:

- a) Obsahu informace
- b) Autora informace
- c) Vizuální podoby informace
- d) Jiné

8. Máte pocit, že byly Vaše názory někdy ovlivněny dezinformací?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

9. Jak často se setkáváte s informacemi, které se ukázaly jako nepravdivé?

- a) Denně
- b) Týdně
- c) Měsíčně
- d) Ročně
- e) Nikdy

10. Kde se nejčastěji setkáváte s dezinformacemi?

- a) Internet
- b) Sociální sítě
- c) Televize
- d) Rádio
- e) Tištěná média

11. Jak postupujete, pokud máte podezření, že se setkáváte s dezinformací?

- a) Ověřuji si pravdivost pomocí dalších zdrojů
- b) Sdílím tuto informaci, abych upozornil/a ostatní na možnou dezinformaci
- c) Snažím se kontaktovat původce informace a upozornit na dezinformaci
- d) Nepřijímám žádné opatření, informaci ignoruji

12. Čerpáte informace z některého níže uvedeného webu?

- a) AC 24 - <https://ac24.cz>
- b) CZ 24 News - www.cz24.news
- c) Pravdivě - www.pravdive.eu
- d) Protiproud - www.protiproud.cz
- e) Skrytá pravda - www.skrytapravda.cz
- f) Zvědavce - www.zvedavec.org
- g) Ne, ani z jednoho

13. Považujete dezinformace za bezpečnostní hrozbu?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Ne

14. Můžete specifikovat, která rizika spojená se šířením dezinformací považujete za nejvýraznější?

- a) Politické manipulace a ovlivňování voleb
- b) Ohrožení zdraví
- c) Podkopávání důvěryhodnosti médií
- d) Vytváření konfliktů a rozdělení ve společnosti
- e) Ekonomické dopady

a) Jiné (specifikujte)

15. Jak hodnotíte svou schopnost rozlišit pravdivou informaci od dezinformace?

a) Velmi dobře

b) Dobře

c) Průměrně

d) Špatně

e) Velmi špatně